

תשרי KISLEV חמשה
TEVET

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Pohled do synagogy v Pátku. Foto Libor Teplý.

HEZKÉ SVÁTKY CHANUKA חנוכה שמח

NADACE ŽOP

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2023. Témata: 1. podpora vzdělávání a českého židovského školství, 2. ochrana kulturních památek, 3. rozvoj židovských tradic na území České republiky. Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace Židovské obce v Praze. Termín uzávěrky je stanoven k 28. únoru 2023. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz, a také na internetu: <https://www.kehilaprag.cz/cs/stranka/partnerske-organizace/nadace-a-fondy/n-zop>

POMOC UPRCHLÍKŮM

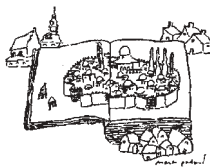
V období do konce září 2022 získala ŽOP dary od jednotlivců i od organizací a dotace od státu pro pomoc Ukrajině (včetně dotace od ministerstva práce a soc. věci ve výši 195 tisíc Kč) v celkové částce 2 897 tisíc Kč. Z toho dary do 20 tisíc Kč vesměs od fyzických osob dosáhly částky přes 457 tisíc Kč, dary nad 20 tisíc Kč zhruba 2 118 tis Kč (z toho od JDC jsme získali 1 459 tisíc Kč s tím, že peníze jsou určeny k postupnému vyčerpání až do konce roku 2022). Někteří uprchlíci začali platit částečně náklady za služby spojené s užíváním bytů, ŽOP obdržela od Magistrátu hl. m. Prahy náhradu za náklady na ubytování ve výši 119 tisíc Kč, což alespoň částečně pokrývá zvýšené náklady ŽOP za služby spojené s užíváním propůjčených bytů. Na pomoc Ukrajině vydala ŽOP prozatím 1 794 tisíc Kč. Přímou zde žijícím uprchlíkům z Ukrajiny uhradila náklady na stravování a potraviny ve výši 697 tisíc Kč, náklady na bydlení rodin 682 tisíc Kč, na sociální podpory 137 tisíc Kč, další výdaje se týkaly léků, dopravy, výuky češtiny a dalších materiálů. *žop*

PÁTÝ ROČNÍK ČERVENÉ STŘEDY

V České republice tuto mezinárodní iniciativu, která začala ve Velké Británii v roce 2016, pořádají Česká biskupská konference, Ekumenická rada církví a Federace židovských obcí v ČR.

Pronásledované pro víru si lidé připomněli načerveno nasvícenými budovami po celé zemi, celkem se jich letos rozzářilo 135. Šlo nejen o katedrály, kostely, sbory či synagogy, ale také veřejné instituce jako divadla, koncertní síně či školy.

AKTUALITY

Veřejně přístupná konference, která nesla podtitul Pronásledování pro víru... Jak mohu pomoci já?, se konala v Brožkově sále pražské Staroměstské radnice. Úvodní slovo měli představitelé pořádajících organizací, tedy P. Stanislav Příbyl za Českou biskupskou konferenci, Petr Jan Vinš za Ekumenickou radu církví v ČR a Michael Pelíšek z Federace židovských obcí v ČR.

Na konferenci navázala židovsko-křesťanská modlitba za všechny pronásledované pro víru, kterou ve velké síni Karolina společně vedli pražský arcibiskup Jan Graubner, superintendentka Evangelické církve metodistické Ivana Procházková a rabín David Maxa za FŽO. Z Karolina poté prošel průvod se zažehnutými svíčkami centrem Prahy. Účastníci se zastavili a krátce pomodlili u Staronové synagogy, římskokatolického kostela sv. Jiljí a Betlémské kaple spojené s působením M. Jana Husa. *žeo*

NÁVŠTĚVA U PAPEŽE

21.–22. listopadu proběhlo zasedání výkonného výboru Světového židovského kongresu v Římě. Setkání se účastnil také předseda FŽO a zároveň místopředseda Světového židovského kongresu Petr Papoušek, který za FŽO zastupuje malé komunity. Velká část programu se uskutečnila ve Vatikánu. V souvislosti se zahájením iniciativy „Kišrejnu – Naše pouto, další kapitola židovsko-katolických vztahů“ přijala účastníky zasedání hlava katolické církve papež František. Dále byly diskutovány výsledky izraelských voleb, ohrožení židovských studentů na vysokých školách a možnosti, jak čelit rostoucí nenávisti vůči Židům po celém světě. *tk*

ŽO TEPLICE

V pátek 11. listopadu 2022 byly odhaleny pamětní desky hrdinů druhé světové

války Kurta Taussiga a Bedřicha Seligera v Teplicích v Lipové ulici (před objektem sídla ŽO). Vybudování pamětních desek bylo finančně podpořeno NFOH a spolupracujícími organizacemi ČOL a SLA Teplice.

Dne 12. listopadu 2022 se od 16 hod. konala v Galerii U Radnice v Žatci vernisáž výstavy Židé v Žatci. Výstavu organizuje Spolek rodáků a přátel Žatce ve spolupráci s NFOH a ŽO Teplice. *ml*

URGENTNÍ VÝZVA

Naléhavě hledáme všeobecnou či praktickou zdravotní sestru ženu/muže na HPP. Ve spolupráci s týmem zkušených lékařů, zdravotních sester a jiných pracovníků se bude podílet na odborné zdravotní a sociální péči o naše klienty.

Požadujeme pozitivní vztah k seniorům, pečlivost, vstřícnost a trpělivost, základní dovednost s PC. Praxe u lůžka výhodou, ale ve všem rádi zaučíme.

E-mail: hagibor@kehilaprag.cz, tel.: 226 235 251 *hgb*

ŠALOM ALEJCHEM

Český rozhlas vysílá každou neděli od 19.45 hodin na frekvenci FM 107 půlhodinový magazín *Šalom alejchem*, který představuje židovský život u nás, v Izraeli i v dalších zemích, seznamuje s významnými židovskými osobnostmi, upozorňuje na nové knihy a kulturní pořady na židovská témata. Pozornost věnuje i judaismu a židovským dějinám. Pořad, jímž provází Tomáš Töpfer, koncepčně připravil a jeho pravidelným přispěvatelem od roku 1994 je ředitel ŽMP Leo Pavlát. *čr*

OBSAH

Střední Evropy se nevzdávám – rozhovor se spisovatelem J. Kroutvorem **3, 6–7**
 Komentář k Tóře **4–5**
 Max Eisler – česko-rakouský historik umění, pedagog a sionista **8–9, 11**
 Koruna krále Davida **10–11**
 Recenze knihy B. Pressera *Hrst hlíny* **12**
 Kto boli Löbl a Hajdů **13**
 Samuel Steiner – výročí narození i úmrtí **14–15**
 Holíč 2022 – alarmující stav židovského cintorína **16**
 Izrael: Krok k teokracii? **17**
 Výběr z českých médií **18**
 Kalendárium **19**
 Zprávy, kultura, inzerce **20–23**
 Zprávy ze světa **24**
 Rejstřík **I–IV**

Historik umění, spisovatel, básník a esejista **JOSEF KROUTVOR** (nar. roku 1942 v Praze) vystudoval na Karlově univerzitě obory filosofie, historie a kunsthistorie. Od počátku sedmdesátých let do roku 2001 působil v Uměleckoprůmyslovém muzeu, v oddělení užité grafiky a fotografie. Publikovat začal časopisecky koncem šedesátých let, v době komunistického režimu jeho práce vycházely v samizdatu či v exilovém tisku. Napsal stovky odborných a esejistických textů (vydaných knižně, ve sbornících a katalozích), v nichž se věnuje rozmanitým uměleckým oborům: literatuře, architektuře, designu, malířství, fotografii i urbanismu, sociologii a psychologii kultury; zabývá se historií plakátu a reklamy. Jako jeden z prvních se věnoval osudu a kultuře střední Evropy, v řadě textů se zabývá Prahou, dílem Franze Kafky (je znám pod káfkovským pseudonymem Josef K.) a Bohumila Hrabala. Za své originální, napříč obory procházející eseje pojaté jako svérázná a čtenáře inspirující „dobrodružství ducha“ získal letos v listopadu Seifertovu cenu. Při této příležitosti jsme ho požádali o rozhovor.

Návštěvníci vaší kanceláře v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu vzpomínají na výhled na Starý židovský hřbitov. Co pro vás tehdy lokalita znamenala?

Když jsem nastoupil do Uměleckoprůmyslového muzea, seděli jsme nejprve s Annou Fárovou ve společné kanceláři dole v suterénu, pak nás přemístili do velkého sálu nahoře, který rozdělili na kóje. Právě odtud jsem se mohl oknem dívat na Starý židovský hřbitov. Pozoroval jsem proměny místa během roku. Na podzim, když opadalo listí a přišel první sníh, vypadalo to, jako by si staré náhrobní kameny nasadily jarmulky. Večer, zejména na podzim, když se vzadu rozsvítla světla činžáků, se hřbitov na jedinou proměnil v magickou divadelní scénu a přede mnou jako by oživaly staré židovské legendy. Také tam tehdy sídlili havrani. Obrovští černí ptáci, kteří si stavěli z klacků mohutná hnízda, bylo to velmi sugestivní a patřilo to k tamní specifické atmosféře.

Pozoroval jsem návštěvníky, kteří procházeli mezi hroby, luštili symboly náhrobních kamenů, a sledoval také vý-

znamné události. Zažil jsem tam třeba návštěvu amerického prezidenta Billa Clintona v lednu 1994. Tehdy si na můj pracovní stůl lehl odstřelovač, který prezidenta hlídal.

Já jsem hřbitov nechápal jako smutné místo, vnímal jsem ho jako velkou zahradu. Stejně se dívám i na jiné židovské hřbitovy a hřbitůvky, i když nelze opomenout tu tragickou stránku.

Vnímal jste také nějak židovskou přítomnost Prahy, nebo se pro vás odehrávala jen skrze hřbitov a knihy?

STŘEDNÍ EVROPY SE NEVZDÁVÁM

Rozhovor s esejistou, spisovatelem a básníkem Josefem Kroutvorem

Samozřejmě jsem nežil jen postáváním u okna. Strávil jsem v muzeu neuvěřitelných třicet let, vnímal jsem i židovské okolí a chodil jsem na židovskou obec v Maiselově ulici na obědy. A i když to na obci působilo teskně, cítil jsem se tam lépe než v závodním stravování. Vzpomínám na dobré polívky, na piškot jako moučník nebo na košer variantu vepřo-knedlo-zelo: hovězí plátek s knedlíky a se zelím...

I ta budova radnice mě přitahovala. Nahoře jsou legendární hodiny, které se točí pozpátku a o kterých píše Apollinaire ve svém *Pásmu*, jedinečně přeloženém Karlem Čapkem. *Pásmo* znala celá avantgarda. A mimo chodem u Apollinaira toho najdeme víc, potkal v Praze „věčného Žida“, což byla určitá inspirace k mojí pozdější káfkovské stylizaci do pražského chodce Josefa K.

Kteří židovští autoři kromě Franze Kafky vás ovlivnili?

Je jich celá řada. Na začátku stojí nepochybně Jiří Langer a jeho kniha *Devět bran*, kterou mně zapůjčil kamarád Jirka Daniček. Četl jsem ji počátkem sedmdesátých let a naprosto mě tenkrát okouzila. Chasidskou kulturu jsem pochopil jako výjimečnou, dnes by se řeklo orální kulturu. Chasidé si neustále vyprávěli příběhy a ten motiv vyprávění mi byl velmi blízký: snaha o nápravu světa skrze literaturu, skrze slovo.

Jejich vyprávění mělo určitý řád. Vypravěč nabízel, co každý už víceméně znal, ale posluchač nesměl dát najevo, že příběh zná. Musel s vypravěčem naopak spolupracovat, popřípadě ten příběh i vylepšit a předat ho dál. Tak nějak vznikají legendy. Řekl bych, že tam je přítomen i určitý komický moment, sklon k humoru, a že tak asi vznikaly i židovské anekdoty. My totiž neznáme autory židovských anekdot, nebo anekdot vůbec, tady působí kolektivní vědomí. Teorii vtipu se zabýval i Sigmund Freud, který sám anekdoty sbíral.

Psal jste o významu historik pro naše prostředí.

Ano, myslím, že je to něco typického nejen pro chasidy, ale pro mentalitu Střední Evropy. My si rádi vyprávíme příběhy. Říká se, když se sejdou dva Angličané, probírají počasí, když dva Francouzi, mluví o jídle, ale my, když

chceme někoho potěšit, vyprávíme nějakou historku. Z toho vyprávění, příběhů, historiek pak čerpá i literatura, u nás především Hašek a Hrabal.

Nový pohled na Prahu mi otevřela kniha Maxe Broda, jeho vzpomínky *Život plný bojů*, která vyšla ještě před rokem 1968. Brod používá výraz „Praha polemičká“, neboť tu žily tři národnosti, Češi, Němci, Židé. Polemiku pokládám za nejkultivovanější formu otevřeného rozhovoru. Samozřejmě že to nebylo vždycky zcela ideální, jak mě upozornil Peter Demetz, ale mně je ta formulace velmi blízká a byla mi inspirací pro výstavu *Mezery v historii 1890–1938*. Domníval jsem se, že po pádu komunismu se tu otevře nějaký středoevropský polemický prostor, což tedy bohužel úplně nenastalo.

Rád bych připomněl Bruno Schulze, autora mně drahého, jeho *Skořicové krámy*, a také Josepha Rotha, autora *Kapucínské krypty*, *Legendy o svatém pijanovi* a *Pochodu Radeckého*, dále Isaaka Babela – a to nejen povídky, které skvěle překládal Jan Zábrana, moc rád mám i jeho divadelní hru *Marija*. Odehrává se v rozvráceném porevolučním Petrohradu. *Marija* je skvělá hra a dívám se, že se jí ještě žádný divadelník u nás nechopil. Rozhodně bych ještě připomněl I. B. Singera, jeho povídky, třeba *Fatalistu*, kterého jsem mnohokrát xerozoval a posílal přátelům. (pokračování na str. 6)

FARAONOVÉ TÓRY

MIKEC (1M 41,1–44,17)

Možná už vícekrát jsem se zabýval docela závažnou otázkou, proč Bůh, respektive Tóra, přičítá takovou důležitost tomu, aby Egyptané, dokonce i faraon exodu, smrtelný jako každý jiný člověk, uznali Jeho vládu nad světem. Vždyť už mínění, které měl praotec Avraham o morálce pohanů, nebylo valné. Prvním faraonem, s nímž seznamuje Tóra svého čtenáře, byl egyptský král koncem první třetiny jeho života. Sotvaže ve svých pětasedmdesáti letech opustil Avraham Charan, aby dokončil otcem nastoupenou cestu do země Kanaan, byl nucen Bohem zaslíbenou zemi opustit kvůli hladomoru. Ještě před vstupem do Egypta si však uvědomil novou hrozbu, jež by mohla obrátit vniveč smysl jeho života. Kdyby tam vešlo ve známost, že je jeho manželka krásná, jak byla, nemohl očekávat nic jiného, než že ho tam kvůli ní zabijí. Proto se na ni obrátil s prosbou, ať o sobě říká, že je jeho sestrou, pak moje duše bude kvůli tobě žít. Jeho obavy se naplnily, když ji pak jako jeho sestru královi služebníci poslali faraonovi, a ten si ji vzal za ženu. Avramovi se kvůli ní dařilo dobře, měl brav a skot a osly, otrokyně a otrocky, oslice a velbloudy (1M 12, 16), ale o jeho duši Tóra jako obvykle mlčí.

Jedním z důvodů, proč se rozhodl odejít z Ur Kasdim do země Kanaan, byla naděje, že v zemi, kterou Bůh přislíbil dát jeho a jejímu potomstvu, zplodí se Saraj potomka, protože v zemi, odkud do Kanaanu přišli, byla nejméně pět let neplodná, a teď ji měl ztratit úplně. Bůh však ranil faraona a jeho dům velkými ranami, a protože si faraon z těch na sebe cílených ran odvodil, že se na té ženě provinil, zavolal si Avrama a řekl: „Cos mi to provedl? Proč jsi mi neřekl, že je to tvá žena? Proč jsi povídal, je to má sestra, a já si ji pak vzal za ženu?“ (12,15–19) Při další neúrodě v zemi Kanaan byl manželský pár pohostinně přijat králem Avimelechem v zemi Pelištejců, ale i tam Avram připomněl Saraj, ať říká totéž, co předtím v Egyptě. Příběh se opakoval, byť s tím, že se jí Avimelech ani nedotkl, ale tentokrát také Avram odpověděl i na otázku, proč oběma vládcům lhal. „Neboť jsem si řekl: Neníli bázeň Boží na tomto místě, zabijí mne kvůli mé ženě. Ale ona je mou sestrou, sice není dcerou mé matky, ale je dcerou mého otce. A když mne bohové odvedli

KOMENTÁŘ K TÓRE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc tevet*, 1995.

z otcovského domu, řekl jsem jí: Záleží na tvé lásce, co se mnou uděláš. Ať přijdeme na jakékoliv místo, říkej o mně, že jsem tvůj bratr!“ (20, 11–13)

Čtenář si přitom uvědomuje, že mluví-li faraon nebo Avimelech o bohu, není to sice Bůh, jehož vůli podřídil svůj život Avraham, avšak předpoklad, že na navštívených místech není Boží bázně, se ukazuje mylný. Když z podobného důvodu lže i o svém Bohu a mluví o něm v množném čísle, nemusí čtenář věřit ani tomu, že Saraj byla Avramovou sestrou z otcovy strany. Když se však Bůh ve snu zjeví Avimelechovi, aby Saraj vrátil jejímu muži, král se ospravedlňuje, že byl oklamán a jen našťásti se té ženy ani nedotkl, jinak by nic takového neudělal. Bůh mu odpoví:

„Věděl jsem, žes to učinil s neviností svého srdce, ale byl jsem to já, kdo ti zadržel ruku, abys mi nezhrěšil, proto jsem ti také neumožnil, aby ses jí dotkl.“ (20, 6) Přesto nelze opominout, že by Saraj nepřišla do jeho rukou bez Avramova soudu, že v této zemi nevědí, co je bázeň Boží, a něco podobného můžeme očekávat i u faraona v Egyptě. Je sice pravda, že

Avramovi ženu vrátil, donucen k tomu ranami, ale ani jeho morálka mu nedovolovala si počínat jako amorální barbar. Chápal rány jako boží trest, a musíme dokonce předpokládat, že i kdyby k takovému závěru dospěl jen za pomoci svých rádců, k závěru, že ji musí vrátit jejímu muži, dospěl zřejmě sám.

Ještě pozitivněji líčí Tóra egyptského faraona, který vládl za života Avrahama vnuka Jaakova. I tentokrát hraje v příběhu významnou roli hladomor v zemi Kanaan, role Saraj připadla lidu Izraele a v zastoupení Boha Izraele jedná s faraonem Jaakovův syn Josef. „To je to, co jsem faraonovi povídal, že Bůh ukázal faraonovi, co činí,“ řekl faraonovi: „A to, že se sen opakoval faraonovi dvakrát, znamená, že věc je připravena a Bůh spěchá, aby ji učinil.“ Že však faraon tento výklad přijal, k tomu ho především přivedlo, že jeho duch byl silně zneklidněn. A když mu Josef poradil, aby nadcházejícímu hladomoru čelil tím, že si vyhlédne rozumného a moudrého muže, jehož by ustanovil nad zemí Micrajim, bez zaváhání proto řekl svým služebníkům: „Najde se někdo, v němž by byl duch Boží jako v tomhle?“ (41, 32–38) Tento faraon už ani neviděl rozdíl mezi svým a Josefovým bohem, a musíme připustit, že i Avraham vystavoval svou ženu nebezpečí zbytečně, protože se na pohany díval skrz prsty.

Žádný z Tórou uvedených faraonů nemá však jméno, a naopak se zase každý pelištejský král jmenuje Avimelech. Nahlédneme-li takto historii faraonů Tóry jako sled inkarnací Faraona jako takového, odhalíme nepřijemnou pravdu, že se lidská špatnost vyloupne v jasných konturách až teprve nakonec, kdy už jí na morálce fakticky vůbec nezáleží. Faraon poskytl Izraeli v Josefově době azyl, ale později, kdy zmínku o Josefovi a jeho Bohu vymazal z paměti, ho jiný faraon bezdůvodně zotročil, aby mu Izrael zůstal v drápech, a na závěr by jej raději vyhladil, než aby ho propustil sloužit Bohu, kterého nenáviděl. Avrahamův počáteční předsudek tak z tohoto hlediska dostává zapravdu, a to nejen proto, co se čtenář dozví až z další čtení Tóry v její druhé knize. V době, kdy se Avraham dozvěděl, že jeho sémě bude přistěhovalcem v zemi nikoliv jejich, že je zotročí a budou je utlačovat čtyři sta let (15,13), se ještě jmenoval Avram, a svůj úsudek o faraonech si udělal z toho, co věděl od Boha.

EFRAIM K. SIDON

FYZICKÝ STRACH, MORÁLNÍ TÍSEŇ Vajišlach (1M 32,3–36,43)

Uplynulo dvaadvacet let od chvíle, kdy Jaakov utekl před svým bratrem a kdy Esav přísahal, že se pomstí za to, že mu Jaakov přebral otcovské požehnání. Nyní se sourozenci mají znovu setkat. Zabije Esav Jaakova, nebo časem jeho pomstychtivost vyprchala? Jaakov vysílá posly, aby Esavovi sdělili, že se vrací od Lavana. Poslové mu však přinesou zprávu, že Esav jde Jaakovi vstříc a spolu s ním čtyři sta mužů. Jedná se o kontingent tak mohutný, že naznačuje, že Esav i po tak dlouhé době hodlá bojovat. Jaakovova reakce je popsána takto: „To Jaakova velice vyděsilo a tísnilo...“ (1M 32,7) Zděšení je pochopitelné, ale proč ta tíseň? Jaký je rozdíl mezi strachem a tísní? Není to totéž? Stejně se ptá jeden midraš: „Rabi Juda bar Ilaj řekl: Nejsou strach a tíseň totéž? Smysl ale je takový, že, měl ‚strach‘ z toho, že by mohl být zabit, zatímco ‚tíseň‘ pramenila z toho, že by sám zabil.“

Strach tedy značí fyzickou úzkost, tíseň tu morální. Jedna věc je bát se vlastní smrti, druhá uvažovat o tom, že člověk způsobí smrt druhému. To vede k další otázce: Židovský zákon povoluje sebeobranu. Pokud by se Esav pokusil zabit Jaakova, Jaakov by se směl bránit, i za cenu Esavova života. Proč by to tedy mělo vzbuzovat morální pochyby? Jaakov se ale zřejmě obával toho, že bude muset zabít, přestože k tomu měl ospravedlnění. Setkáváme se tu s pojmem morální dilema. Nikoli morální problém, což je složité etické rozhodnutí, které však má řešení. Dilema není pouhý morální konflikt, ale je to situace, kdy neexistuje správná odpověď, kdy vykonání správné věci nevede k jednoznačnému cíli. Jaakov v naší paraše je lapen do takového dilematu: na jedné straně se nechce nechat zabit, na druhé straně nechce nikoho zabit, navíc svého bratra dvojče, s nímž vyrůstal. Midraš nám sděluje, že judaismus uznává existenci dilemat. Přes propracovanost židovského zákona a všech jeho pravidel, určujících, která možnost má přednost před jinou, se můžeme ocitnout v situaci, kdy ač jednáme spravedlivě a dle zákona, nelze se vyvarovat důvodu k morální tísní.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách prosinec 2022 – kislev/tevet 5783

Staronová synagoga

2. 12. pátek		začátek šabatu 15.43 hodin
3. 12. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3 hf: Oz 12,13–14,10	konec šabatu 16.57 hodin
9. 12. pátek		začátek šabatu 15.42 hodin
10. 12. sobota	VAJIŠLACH 1M 32,3–36,43 hf: Abd 1,1–21	konec šabatu 16.57 hodin
16. 12. pátek		začátek šabatu 15.42 hodin
17. 12. sobota	VAJEŠEV 1M 37,1–40,23 hf: Am 2,6–3,8	konec šabatu 16.57 hodin
18. 12. neděle	erev Chanuka – rozsvícení 1. světla ▲	
19. 12. pondělí	1. den Chanuka – rozsvícení 2. světla ▲▲	
20. 12. úterý	2. den Chanuka – rozsvícení 3. světla ▲▲▲	
21. 12. středa	3. den Chanuka – rozsvícení 4. světla ▲▲▲▲	
22. 12. čtvrtek	4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
23. 12. pátek	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲	předvečer Roš chodeš tevet – začátek šabatu 15.45 hodin
24. 12. sobota	šabat 1. den Roš chodeš tevet – 6. den Chanuka MIKEC 1M 44,1–44,17; 4M 28,9–15 mf: 4M 7,42–47; hf: Zach 2,14–4,7	konec šabatu 17.00 hodin
25. 12. neděle	7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲▲	
26. 12. pondělí	8. den Chanuka	
30. 12. pátek		začátek šabatu 15.50 hodin
31. 12. sobota	VAJIGAŠ 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28	konec šabatu 17.05 hodin

V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

2. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.43 hodin
9. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.42 hodin
16. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.42 hodin
23. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.45 hodin
30. 12. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	15.50 hodin

Šabat mincha po obědě (možno od 12.20)

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

**Židovská obec v Praze si Vás dovoluje pozvat na
SVÁTKY SVĚTEL V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE
čtvrtek 22. prosince od 16.00 hodin.**

Požehnání pronese a pátou svíci zapálí vrchní pražský rabín David Peter, zahrají a zazpívají děti z Divadla Feigele a Mackie Messer Klezmer Band, varhany rozezní Václav Peter a odpolednem Vás provede Milan Hein.

STŘEDNÍ EVROPY SE NEVZDÁVÁM

Rozhovor se spisovatelem a básníkem Josefem Kroutvorem

(dokončení ze str. 3)

A z českých autorů?

Samozřejmě že Otu Pavla, jeho lidské psaní. Byl to naprosto čistý člověk. Myslím, že mě ovlivnil právě tím, jak je u něj patrné, že není třeba vkládat do stylu velkou energii, že je třeba psát srdcem. Také Singer ve mně posílil víru v sílu vyprávění. Ozývá se tu zase chasidská tradice, ale v moderním podání. Nedávno jsem si přečetl novou knihu religionisty Pavla Hoška, *Chasidské příběhy*. Je to přehledná, dobře napsaná kniha, plná příběhů, postav a osudů, rozhodně ji doporučuji.

Dostáváme se k Franzi Kafkovi...

Kafkovský mýtus ovládl v šedesátých letech Prahu. Nejen ti, kdo Kafku skutečně četli a znali, ale všichni nějak věděli, oč běží, každý si to spojoval s existenciální náladou. Tak jako jsme nečetli Heideggera, nevěděli nic o nicotě, ale byli jsme svým způsobem existencialisté a sdíleli jsme všichni kafkovský mýtus. Běžně se používal výraz „kafkárna“ pro absurdní situace, jedna Hrabalova povídka se tak přímo jmenuje. Mě nesla jednak skutečná četba, ale i ten mýtus, dokonce jsem se stylizoval do takového kafkovského „média“. Hodila se na to zkratka mého jména a literární pseudonym Josef K. Představoval jsem si třeba, jak Josef K. čeká na tramvaj, jak se učí plavat, jak je u výslechu. Když si dnes čtu ty staré texty, až se divím, co to bylo za nápady, taková to byla doba.

Ale pražským chodcem jste byl.

Rozhodně ano. Téma jsem převzal už od Apollinaira, jeho povídky *Pražský chodec* s ilustracemi Josefa Čapka. Silně mě inspirovala Kafkova povídka *Popis jednoho zápasu*, která se poprvé objevila ve výboru *Mladé fronty* z roku 1967. Bohumil Hrabal zde uváděl své oblíbené české autory a znovu je objevoval, třeba Jakuba Demla, Ladislava Klímu. Výbor uzavírala povídka *Popis jednoho zápasu*. Nebyla tam publikována celá, jen část, ale přišla v pravou chvíli a zabrala. Na rozdíl od jiných Kafkových textů je dosti konkrétní, je tam popis míst, kudy vypravěč prochá-

zí, bylo možné se textu nějak chytit, a ještě ho třeba „dovyprávět“. Literatura je nekonečné předávání poselství a Kafka patří k pražským mýtům a legendám.

Pak jste povídku i dramatisoval.

Oslovil mě operní režisér David Radok, abych s ním spolupracoval na kafkovském libretu, rozhodli jsme se pro *Popis jednoho zápasu*. Vznikla opera, která se uváděla v Göteborgu, hráli ji celkem de-

Foto Jiří Daniček, 2018.

větkrát, což je na toto půlmilionové město prý celkem dost. Měl jsem možnost ji vidět, myslím, že inscenace byla dobrá. Do Prahy během příprav tehdy přijel ze Švédska scénograf, který byl některými místními reáliemi nadšen. Všiml si detailů, které my už nevnímáme, třeba kolejí a drátů elektrické dráhy, dlažby, vzhledu fasád. Kafka tramvaj používal, v deníku je zápis o cestě tramvaj ze Žižkova dolů do města. Scénografa jsme proto zavedli na Žižkov a ukázali mu bývalou továrničku na azbest, která patřila Kafkově rodině a kam Kafka „musel“ dojíždět na kontrolu. Všechny tyto vjemy a obrazy z Prahy se nějak promítly do operní scény v Göteborgu.

Hudbu složil švédský skladatel, který žije a vyučuje až někde u polárního kruhu, což by se Kafkovi asi i líbilo. Opera se měla hrát také v Praze. Tehdy se ale změnilo vedení Národního divadla a nějak z toho sešlo, škoda.

Vy jste pak uvedli ještě stejnou povídku v Divadle Na zábradlí.

Upravili jsme ji roku 2005 pro činohru. Představení se podle mého názoru povedlo, jenže se změnila doba, už neměla smysl pro tu kafkovskou náladu. Lidi seděli doma u televize, sledovali zprávy, politiku, dokumentární pořady, už přešla vhodná chvíle. Naopak nastala snaha Prahu prosvětlit, zvýraznit, „odkafkovat“ atmosféru města, udělat z ní moderní západní město. Kafka se najednou hodil docela jiným způsobem a stal se obětí turistického byznysu.

Připadá vám, že Praha svého nejslavnějšího rodáka připomíná, jak by měla?

Ne, je to spíš bída, ale tak to prostě je: legendy zplani, zůstanou kýč. Ale zůstává literatura, ta je stále čistá a dobrá. Něco dobrého se ale přece jen udělalo. Rád bych připomněl skvělý Kafkův pomník od Jaroslava Róny, zobrazuje jezdce z povídky *Popis jednoho zápasu*. Neokázale je Kafka stále přítomen a zpřítomňován na Novém židovském hřbitově autentickou, sympaticky jednoduchou cedulí se šipkou a nápisem Dr. Kafka, která by se rozhodně neměla měnit a modernizovat. Kdysi zarostlý hřbitov podobající se pralesu je konečně důstojně upraven a ke Kafkovu

hrobu stále proudí jeho čtenáři a návštěvníci Prahy.

Jezdíte za Franzem Kafkou i mimo Prahu? Do Siremi?

Sířem jsem navštívil několikrát, poprvé s kamarádem Jirkou Duchkem, který je hrnčíř. Ve vesnici bývala zajímavá komunita hrnčířů, hledali jsme jejich stopy. Při prvním průzkumu jsme objevili hromádku cihel (hrnčíři dělali i cihly), na kterých byla vyražena značka F. K. To nás nesmírně potěšilo a každý jsme si vzali jednu cihlu domů. Není to ale monogram jména Franz Kafka, ale signatura hrnčířny Ferdinanda Klause. Němečtí hrnčíři pak byli odsunuti, ale na hřbitově nalezneme jejich jména i s uvedením profese Töpfer – hrnčíř.

V Siremi byl kdekdo, Havel, Forman tu chtěli natáčet film. K velké proměně tam ale nedochází, na návsi stále stojí vyláčený kostel, vedle je obecní váha, za sklem jsou zastrčené Kafkovy fotografie, info-centrum obce! O oživení místa se snaží pan David Herblich s projektem pivovaru, ale nevím, jak úspěšně. Při poslední ná-

vštevě jsme potkali kafkology z Německa, kteří byli naprosto ztraceni, jejich bloudění bylo skutečně kafkovské. Jsou to stále, jak se říká, „vnitřní Sudety“, zanedbaná, opuštěná oblast.

Ve svých textech se hodně věnujete i českému místopisu. Jak si při tom všimáte židovských památek?

Židovské památky patří k našim cestám, věnujeme se jim s rodinou, s přáteli. Po návštěvě Sifemi jsme navštívili dva židovské hřbitovy v Liběšicích. Jeden je u silnice, ten je kompletně zničený, druhý je ztracený v polích. Není jednoduché ho najít, je zarostlý, těžko se k němu člověk v létě dostává, ale není zničený.

Další pozornost si zasluhuje třeba Třešť, kam Kafka jezdil na prázdniny ke strýci lékaři Siegfriedovi Löwymu. Díky bádání Miloše Doležala se vynořuje jeho příběh.

V době covidu jsme několikrát zašli na Nový židovský hřbitov na procházku, byl tam klid, nikdo nikde, jednou nás tam nedopatřením zavřeli, ale dopadlo to dobře. Byl jsem i na Starém žižkovském židovském hřbitově, kde vytvořili Lucie a Jaroslav Rónovi památník z dlažebních kostek, vyrobených z bývalých židovských náhrobků. Jeho nápad udělat z kostek kamennou jarmulku mi připadá dobrý. Že si lidé rozebírali židovské památky na stavební materiál, je známo. Ohrožen byl i krásný hřbitůvek v Kamenici nad Lipou, kam chodíme s přáteli, teď už je ale místo pietně upraveno.

Navštívili jsme i bývalé ghetto v Polně, zdejší expozici o antisemitismu považují za velmi dobře připravenou. Zúčastnili jsme se také nedávného uložení pamětního kamene v Dobré Vodě Lipnické, při zpáteční cestě jsme navštívili Novou Cerekev s velkou synagogou a hřbitovem, kde je pochovaný malíř Alfred Justitz, autorem nezvyklého náhrobku je Bedřich Feuerstein. Zmínil bych ještě krásně opravenou synagogu ve Čkyni u Vimperka, opravdový skvost.

Dalším vaším velkým tématem je střední Evropa. Do jaké míry ji – z vašeho pohledu – formovali Židé – a přezívá v nějaké podobě i dnes?

Zabýval jsem se jí hodně, Židé byli jejím tmelem. Měli rozsáhlé obchodní styky a také rodinné vazby, které probíhaly Evropou, což Češi, kteří žili na jednom místě, neměli. Už nebudu uvádět známá jména židovských autorů, umělců a hudebníků,

kteří vytvářela jedinečnou atmosféru. Já se ke Střední Evropě, ke které počítám i polský Krakov nebo ukrajinský Lvov a kterou mimochodem tvrdohlavě píšu s velkým písmenem, stále hlásím. Hlásím se k jejímu odkazu, i když se změnila politické poměry, Židé byli vyvražděni, Němci odsunuti. Něco zůstalo, rozhodně zůstala mentalita. Myslím, že není možné žít bez kulturní a duchovní minulosti, bez znalosti historie Střední Evropy, často tak pohnuté. Je třeba mít nějaký základ, nějakou identitu, chápat souvislosti a vztahy. Nebyli jsme zde sami, byl to společně sdílený prostor.

V listopadu a prosinci si připomínáme výročí 80 let procesu s Rudolfem Slánským a spol. Vzpomínáte na tu dobu, kterou jste prožil jako dítě?

Na konec války vzpomínám nejistě, ale padesátá léta, procesy si vybavuju přesně. Rodiče poslouchali rádio, šířila se jakási hrůza. Rodiče nebyli nějak politicky myslící, ale věděli, že ten režim není dobrý. Večer otec poslouchal Svobodnou Evropu, kterou rušili, dodnes si pamatuju ten vrčivý kolísavý zvuk rušičky, jako by předla kočka. Musel jsem být naprosto zticha, což se mi moc nelíbilo. Věčně jsem slyšel: „Nic neříkej, do ničeho se nepleť.“ Tahle opatnost mi asi zůstala, zůstal jsem obezřetný i v době disentu, asi to má kořeny právě v těch padesátých letech.

Dobře situaci líčí Ota Pavel, když píše, jak jeho otec, který ideji komunismu věřil, zažil šok, když začaly procesy a veřejně se projevil antisemitismus – připomínal se židovský původ obžalovaných. Nicméně mohu říci, že jsme o procesu věděli i jako děti. Nevzpomínám si ale, že by se o tom ve škole oficiálně mluvilo, myslím, že i mnozí učitelé byli v šoku.

V Uměleckoprůmyslovém museu jste roku 1991 připravil velkou výstavu Františka Zelenky.

Františka Zelenku vnímám jako čtvrtého mušketýra ke třem mušketýrům Osvobozeného divadla, k Voskovcovi, Werichovi a Ježkovi. Nejdříve mě zaujaly ty jeho krásné litografie z dvacátých a třicátých let. Byly to velké slepované litografie, žádný offset, takže ty barvy zářily. Muselo to být něco úžasného, vnášelo to do města radostnou náladu, Praha tehdy opravdu swingovala, písničky se zpívaly a Zelenkovy velké plakáty, opravdu velké – jakési první billboardy – Prahu naprosto rozsvítily. František Zelenka byl neuvěřitelně schopný architekt, designér, scénograf.

Použil např. skleněné tvárnice při stavbě tzv. „skleněného domu“ v Palackého ulici. Perfektní design se zachoval ve Špálově galerii na Národní třídě, ty chromované vstupní dveře jsou od Zelenky. Nahoře býval neon – postava s knihami, reklama na Vilímkovo knihkupectví, které tam sídlilo. Navrhoval také nábytek, lze mluvit o funkcionalistickém nábytku. Funkcionalistický koncept funkčního bydlení uměl Zelenka proměnit ve skutečný domov. Také zařídil Ježkovi slavný tmavomodrý pokoj, pro který vymyslel světelné efekty, aby se v něm zrakově hendikepovaný skladatel orientoval: lampa se zhasela reostatem, když se otevřela skříň, objevilo se vnitřní světlo, skleněná deska stolu byla podsvětlená, bylo to dokonale promyšlené.

Zelenka byl pražský elegant, s kloboukem do čela, tak ho vyfotografoval Josef Sudek. Pak jsem se díky Arno Paříkovi seznámil i s tragickým osudem celé Zelenkovy rodiny. Pro terezínské divadlo hrané na půdě kouzlil Zelenka scény vytvořené z kusů látek a hadříků – pro *Prodanou nevěstu*, Gogolovu *Ženitbu*, pro *Brundibára*, *Vojčka*...

Je u nás dostatečně doceněný?

Zelenka je významná osobnost, pochází z Kutné Hory a divím se, že na něj rodné město nemyslí. Je tam Galerie Středočeského kraje, a v ní spousta prostoru, tam by ho měli připomenout. To samé je s Jiřím Ortenem, existuje sice jeho literární cena, pamětní deska na rodném domě, ale jinak nic... Přitom právě na Ortenovi a Zelenkovi či Poláčkovi se dá ukázat kus české historie – demokratická atmosféra první republiky, druhá republika, nástup antisemitismu, protektorát, a konec nadějí. Zelenka zahynul s celou rodinou v Osvětimi. Paní dr. Vlasta Koubská z Divadelního oddělení Národního muzea připravila v roce 1994 moc hezkou výstavu Zelenky v Londýně, předmluvu do katalogu napsal Pavel Tigrid, tehdejší ministr kultury! Jel jsem tam a setkal jsem se Zelenkovým synovcem, vzácným člověkem, který převzal jméno po jeho synovi Martinovi.

Tuhle otázku asi slyšíte často: Co vám dodává sílu a optimismus?

Rodina a přátelé, protože záleží na lidech. Všelijaká přesvědčení, víry, ideologie, názory, to je ve vyšším patře, ale důležité jsou vztahy, to jsou základní kameny, na těch opravdu záleží. Tahle doba není šťastná, ale bylo daleko hůř.

Alice Marxová

MAX EISLER

Česko-rakouský historik umění, pedagog a sionista

Rok 1928. Z Vídně to do Jihlavy tentokrát vzal mírnou oklikou přes Boskovicce. Chce navštívit rodné město a ukázat je manželce Else a synovi Martinovi. Prochází se po mírně svažitém boskovickém náměstí, kde dříve bydleli jeho rodiče a provozovali zde také obchod se železářstvím. Pak zabočí doleva, prodou ghettem, až na hřbitov ve stráni, kde jsou pohřbeni jeho praotcové. V uličkách se rozhlíží, jestli neuvidí nějakou známou tvář, občas pozdraví a smekne klobouk.

Nemůže si pomoci, ale stále svému doprovodu říká: „Taková fádnota je v těch tvářích, všichni jsou stejní, to za našich časů byl svět daleko pestřejší a zajímavější!“ Po návratu do Vídně napíše o svých dojmech text, ve kterém načrtne: „Dnes, když přijedu do města mezi své vrstevníky, kteří by mi měli být blízcí, už

Max Eisler, profesor Vídeňské univerzity.

kvůli létům, která jsme společně prožili, zdají se být více mrtví než živí. Neboť – ti lidé jsou bezbarví, průměrní, pracovití, slušní a velmi, velmi nudní. Ale tehdy! Ach, ta přemíra originálních postav, na tu je dnes stále – a nejen pro mě – tak radostně vzpomínat.“

AŽ PŘÍLIŠ SKROMNÝ

Nevysoký, hubený, jeho chůze je rázná. Má v sobě nevysychající zásobu energie. Intelektuál, který cestuje, přednáší a píše monografie o předních evropských malířích i architektch a současně pečuje o vídeňské chudé. Profesor Max Eisler (1881–1937), rodák z moravských Boskovic, pedagog v Jihlavě, profesor dějin umění na Vídeňské univerzitě. Věřící Žid, sionista, vášnivý obhájce svěbytnosti židovského umění. Eislerova osobnost v sobě spojuje jedinečným způsobem ortodoxní životní praxi, sociální angažovanost a vědeckou odbornost na nejvyšší úrovni. V jeho povaze se mísilo básnické vidění, intuice, vůle k bádání a náboženské chápání světa.

Když v šestapadesáti letech zemřel, v nekrolozích jeho přátelé psali: „Eisler byl skromný, až příliš skromný. A zůstal si věrný v životě i ve smrti.“

BOSKOVICE A IGLAU

Narodil se 13. března 1881 v Boskovicích jako třetí syn z celkem pěti dětí Jakoba Eislera (1845–1912) a jeho manželky Kateřiny, rozené Mayerové (1856–1888). Eislerův děd a otec zavedli v Boskovicích moderní kovovýrobu, a to od skromných počátků prodaje železářského zboží na boskovickém náměstí až po dvě prosperující továrny. Ostatně boskovická židovská obec patřila mezi nejvýznamnější na Moravě. V roce 1890, když bylo Maxovi devět let (dva roky před tím mu zemřela matka), tam žilo kolem 900 Židů.

Po absolvování německého státního gymnázia v Brně se Eisler rozhodl studovat historii, dějiny umění, zeměpis a německou literaturu na Vídeňské univerzitě, kde v roce 1904 obdržel doktorát. V průběhu studia Eisler psal seminární práci o Valdštejnově politice a v roce 1904 disertační práci. Následně složil učitelskou zkoušku z dějepisu a zeměpisu na německých středních školách a prošel štacemi v Brně a v Moravské Ostravě. V červnu 1907 hlásil Moravský zemský výbor v Brně, že přiděluje dr. Maxi Eislerovi učitelské místo na Státní reálné škole v Jihlavě.

Vysočinské město bude mít pro Eislera osudovou příchuť, stejně tak pro některé jeho žáky.

ZAUJATÍ ŽÁCI

Září 1907. Jihlava. Školník zvoní na zvon v přízemí. Do kvarty, která se nachází v prvním patře reálky, vstupuje nový profesor, šestadvacetiletý Max Eisler. Bude učit zeměpis, dějepisu a němčinu. A ve volných chvílích organizovat přednáš-

ky. Česky se dorozumí velmi dobře. Třída je chlapecká, početná, Němci a Češi, katolíci i židé. Patnáctiletí mladíci pocházejí hlavně z Jihlavy nebo z okolních městeček. Mezi nimi jsou dva venkované, které Eislerův svobodný, ale zaujatý výklad zaujme a doslova strhne: Jaroslav Libra z Českého Herálce a Bohuslav Reynek z Petrкова. Talentovaný malíř Libra se později pokusí ctěného profesora zachytit v tušové kresbě. Za jeho zády se nad otevřeným skicákem sklánějí dva žáci, zaujatí a ponoření do studia. Vlevo Bohuslav Reynek a nad jeho ramenem Josef Ťukal, kamarád z tria studentské party. Ostatně barevný olejový portrét spolužáka Ťukala se stane jedním z prvních obrazů začínajícího výtvarníka Reynka.

Triáda Libra – Ťukal – Reynek tvoří malý český ostrůvek mezi početnějšími německými spolužáky. Reynek později svým synům vypráví, že na škole bylo velké procento mladých divokých buršáků, kteří se vyžívali v potyčkách, způsobovali si šrámy v obličejí a dramaticky se pak ofáčovali, aby bylo vidět, že jen s bídou vyvázli životem.

Reynkovi rodiče se do Jihlavy přestěhovali z Petrкова kvůli synově školním povinnostem v roce 1905. Domovský petrkovský dvůr pronajali a v jedináčkovi Bohuslavovi viděli nástupce, který vystuduje reálku, poté v Praze vysokou školu a stane se vzdělaným inženýrem agronomem. Statkář Reynek jihlavskou reálku podporuje finančně jako donátor, ale nemůže pochopitelně tušit, že mu syna v Jihlavě „zkazí“ Max Eisler. Až tak, že v maturitním ročníku napíše Bohuslav Reynek do dotazníku cíl svého dalšího studia jako: kunstakademie.

Pro jemného chlapce, uvyklého venkovskému životu, byl nátlak v podobě studií a „temného města se třemi kostely“ skoro nepřekonatelnou překážkou a stal se mu trvalým traumatem. Přinejmenším do doby, než na školu nastoupil profesor Eisler, který byl pouze o jedenáct let starší než studenti, ale jeho pedagogické schopnosti a vzdělání byly již tehdy pověstné.

Školní výroční zprávy jihlavské reálky informují, jak iniciativně Eisler vstupuje do života školy. Nejen jako pedagog, ale i iniciátor řady slavnostních akcí. Jak víme z pozdějších svědectví, Eisler byl výtečným řečníkem, přednášel živě a dokázal posluchače strhnout. Pomáhá také rozšiřovat jihlavskou škol-

ní knihovnu. Ve výročních zprávách se referuje o jeho devíti jihlavských veřejných přednáškách z dějin umění, které doprovázel promítáním fotografií. Ve výroční zprávě reálky z roku 1910 čteme, že „četná účast na Eislerových přednáškách ukázala, jak velký zájem o ně veřejnost projevuje“. Většinu těchto obrazových promítání zopakoval přednášející pro žáky vyšších tříd. Tedy i pro třídu, ve které sedí trio Libra – Ťukal – Reynek.

ZASVĚTITEL

Výběr reprodukcí z dějin umění je dle přiloženého seznamu (ve výroční zprávě školy z roku 1910) na dobové podmínky naprosto vynikající – od mistrů italské renesance až po konec 19. století. Velký prostor je věnován Rembrandtovi, kterého Eisler považuje za zásadního malíře dějin umění a věnuje mu několik přednášek a později řadu studií i knihu. Eisler zastává tezi, že „každé umělecké dílo v sobě nese krev a život osobnosti svého autora“. A v souvislosti s Rembrandtem často zdůrazňuje, že každé skutečné umění je „záležitostí srdce“.

O osudu spolužáka Josefa Ťukala bohužel nevíme nic, ale Libra a Reynek jsou od prvního setkání s Eislerem nadchnuti. Je to on, kdo v nich probudí zájem o umění, začne kultivovat jejich talent a formovat jejich názory. Kreslení na škole vede malíř fádnic zátiší Ägyd Sonnleitner (1876–1962), který stroze vyžaduje, aby žáci obkreslovali geometrické předměty a sádrové busty. Eisler však doporučuje Librově a Reynkovi, aby chodili kreslit ven. Dává jim prostor svobody a žádá od nich portréty spolužáků a skici z ulic, parků, periferie či bytu. A po kresbách tužkou a uhlem oba vyzve, aby namalovali olejem portréty svých blízkých.

Libra se po ukončení reálky přesune do Prahy a společně s bratrem Františkem studuje na německé technice architekturu. Bohužel jeho talent nebude rozvinut. Onemocní tuberkulózou a v roce 1914 předčasně umírá ve svých dvaadvaceti letech. Reynek se za kamarádem ohlédne básní *Panychida za Jaroslavem Librou*: „Zřím tebe v slzách: ustydlého v hrobě / na tvrdém srdci země rozechvělé...“

SIONISMUS A PŘÍSNÝ TCHÁN

Jihlava byla v době Eislerova pobytu druhým největším městem na Moravě

(s 20 000 obyvateli) a měla početnou židovskou komunitu (ještě v roce 1921 čítala i s přilehlými obcemi 1180 členů). Eisler pravidelně dochází do velké novorománské synagogy a blíže se přátelí se dvěma významnými sionisty. Především s Michaelem Berkowiczem (1865–1935), sionistickým spisovatelem, novinářem a překladatelem. Druhou zajímavou osobností, spojenou s Jihlavou a Herzlem, byl Siegmund Werner (1867–1928), původem z Vídně, kde studoval a patřil k nejbližším Herzlovým společníkům. V roce 1905 se přestěhoval do Jihlavy, kde až do své smrti provozoval zubařskou praxi a nadále se angažoval v sionistickém hnutí. Je pohřben na jihlavském židovském hřbitově.

Jihlava se kolem roku 1910 nestala jen životní křižovatkou pro Reynka a Libru, ale také pro samotného profesora Eislera. V Jihlavě se totiž seznámil s osmnáctiletou půvabnou černovláskou Elsou Tieberovou (nar. 26. dubna 1892), dcerou vrchního soudního rady krajského soudu Vojtěcha Tiebera, německého Žida, který uměl výborně česky a byl národnostně nepředpojatým posuzovatelem rozličných pří a sporů. Svatba Eislera se slečnou Tieberovou se koná v Brně 4. srpna 1912. Oddávající rabín dr. Salomon Funk přijíždí z Vídně, za svědky jsou pozváni Josef Heller a Abraham Neutsch. Svatby se účastní také budoucí Eislerův tchán, známý po celé Jihlavě nejen tím, jaké pracovní výkony vyžaduje od svých podřízených, ale také přísností, s níž střežil své dcery před všemožnými nápadníky. U Eislera se mu to, k profesově radosti, nepodařilo.

UPROSTŘED VÍDNĚ

Za své eseje, věnované pedagogice, obdrží Eisler dvouleté studijní volno i potřebnou finanční subvenci a rozhodne se tohoto času využít k cestování. Podniká uměnovědné cesty po Itálii, Německu a Švýcarsku. V roce 1910 odjede do Holandska, kde studuje na uměleckohistorických ústavcích univerzit v Leidenu

a Utrechtu. O dva roky později absolvuje několikaměsíční cestu po Belgii, Francii a Anglii za účelem studia nizozemského a moderního umění. Z Jihlavy se manželé Eislerovi stěhují v roce 1912 do Vídně, kde se jim 27. října 1913 narodí syn Martin. Eisler se ve Vídni postupně zabydluje a jako historik umění se seznamuje s celou plejádou výrazných umělců, přednáší, hojně publikuje a svojí pracovitostí i autoritou se přirozeně prosazuje ve vídeňské společnosti.

V červnu 1914 se habilituje na Vídeňské univerzitě prací *K dějinám nizozemské městské krajiny*, nicméně uměnovědný záběh Maxe Eislera je obdivuhodný: od staroholandských mistrů přes židovské umění, vídeňskou městskou kulturu až po moderní výtvarnou scénu, kde velkou pozornost věnuje dvěma nejvýznamnějším malířům rakouské moderny, Egonu Schielemu a Gustavu Klimtovi, o němž v roce 1920 publikuje jeho první monografii. V jejím úvodu píše: „Jde o splacení dluhu a napravení opomenutí.“ V roce 1921 je Eisler jmenován profesorem dějin umění na Vídeňské univerzitě. Když v roce 1931 píše Eisler dopis svému příteli Ehrenfestovi, svěří se mu: „Už je to téměř dvacet let, co působím na Vídeňské univerzitě, mám za sebou mnoho, snad až neobvyklých úspěchů a nedostal jsem se zde – jako Žid – dál než na místo neplaceného profesora.“

Jako esejista i historik se soustavně věnuje židovskému umění. V letech

1924–1925 spolurediguje první tři čísla židovského ilustrovaného měsíčníku *Das Zelt*. Měsíčník má vysokou úroveň, věnuje se literatuře, výtvarnému umění, architektuře a je bohatě doprovázen fotografiemi a reprodukcemi děl soudobých tvůrců. O rok později převezme Eisler umělecké vedení *Židovského almanachu*. Nevyhýbá se konfliktům – nebyl totiž kritikem „bez sudidel“, dokázal velice přesně a nekompromisně vystoupit.

(pokračování na str. 11)

J. Libra: *Profesor Eisler se svými svěřenci*, kresba tuší.

KORUNA KRÁLE DAVIDA

Z libeňské synagogy na Hráz Věčnosti a potom do Washingtonu

Židovské ghetto v pražské Libni mělo od roku 1592 svoji synagogu, která však díky častým záplavám blízké Vltavy, a především velké povodni byla v roce 1845 poničena. O rok později byl položen základní kámen k nové budově synagogy, dostavěné roku 1856 poblíž dnes rušné křižovatky na Palmovce. Novorománská budova synagogy za dobu své existence prošla mnohými historickými proměnami – od rozkvětu židovské kultury až po její útlak za druhé světové války a posléze po období poválečného reálného socialismu. Až do samého počátku devadesátých let minulého století navíc sloužila synagoga tehdejšímu libeňskému Divadlu S. K. Neumanna (dnes Divadlo pod Palmovkou) jako skladiště divadelních kulís a rekvizit.

KULISÁK HRABAL

V únoru 1959 nastupuje Bohumil Hrabal (pozdější slavný spisovatel) jako kulisák v libeňském Divadle S. K. Neumanna a jeho pracovištěm se stává i prostor libeňské synagogy, kam chodí ukládat nebo likvidovat staré kulisy divadelních her, které již nejsou na repertoáru. Na vozíku na topení do kamen si odváží do bytu v nedaleké ulici Na Hrázi č. p. 326/24 nejen části rozličných inscenací, ale také již nefunkčního, překážejícího demontovaného interiéru synagogy. Vyprávěním své ženy o tom sám v knize *Vita nuova* píše:

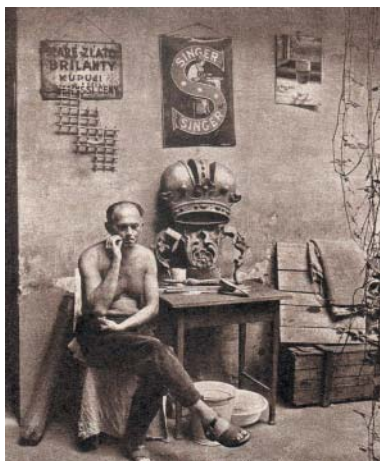
„Můj muž dostal příkaz od jevištního mistra aby s partou likvidoval v kostelíčku jak říkali synagoze aby rozbili oltář protože už je tam málo místa pro vyřazené komedie A tak můj muž s velikou chutí se dal do

práce (...) A teď v kostelíčku kam vzal sebou Vladimíra (Boudníka) protože můj muž říkal Vladimírovi jen aby se přišel podívat na tu devastaci že umělec má být u všeho i u poravy A tak čtyři mužští krompáči odtrhávali podium na kterém stával rabín té židovské obce a když rozházeli podium tak se dali do stolů a ostění a tak v prachu strhávali ty dvě stě let staré dekorace kulís židovských mší a rituálů rozsekávali všechny ty ratolesťi ze dřeva (...) ke kterým vzhlíželi věřící Židé (...)

A tak jsem stála a zírala na tu práci mého muže který teď strhnul velkou korunu královskou korunu krále Davida (...) tu poslední část židovského oltáře a když zvedal jako pomatený sekyru tak Vladimír zvolal Doktore zadržte! A můj muž zůstal stát se zvednutou sekyrou a Vladimír přistoupil k němu a řekl... Doktore tu korunu si vemte domů snad vám přinese štěstí v tom vašem psaní.

A můj muž zvedl tu korunu byla veliká tak jako hrudní koš mého muže veliká koruna se zlatými a modrými barvami (...) otřel ji rukávem (...) a s Vladimírem ji oba nesli jako dětskou rakvičku (...) a můj muž blábolil že tuhle korunu že si dá na skobu nad svoji postel a že

kdykoliv se na ni podívá tak že teprve teď začne psát (...) že teprve teď začne jeho zlatý věk a že tahle koruna mu bude svítit v temnotách na cestu literaturou.“

Bohumil Hrabal doma na dvorku Na Hrázi 24 v Libni. Z časopisu *Stadion*, 60. léta 20. století.

Židovská koruna, byt B. Hrabala na sídlišti Sokolníky, kolem roku 1985. Archiv T. Mazala.

Z LIBNĚ DO KOBYLIS

Divadelní kulisáci mohli tenkrát v synagoze demontovat jenom lavice a jiný drobnější inventář, ale svatostánek aron ha-kodeš zůstal až na několik detailů zachován. Pozlacená řezba Davidovy koruny však dodnes chybí. Místo, kde byla umístěna na vrcholu svatostánku, je stále skryto nad zbytkem prkenného přepatrování. Davidova koruna byla od té doby mírně řečeno v „úschově“ u Bohumila Hrabala na dvorku v ulici Na Hrázi, což dokládá fotografie ze šedesátých let, která byla součástí článku v časopise *Stadion*.

V roce 1973 se Hrabalovi přestěhovali z Libně do Kobylis, do nového bytu na sídlišti Sokolníky a Davidovu korunu si Hrabal vzal pochopitelně s sebou.

„A v tom novém bytě, už je to dávno, v Sokolnících, jsem zavěsil tu korunu nad empírovou skříňku a tam zářila všem, kdo ke mně přišel, vstříc,“ píše Hrabal v textu *Osm a půl* v lednu 1990 a dále pokračuje: „A já jsem tu korunu slíbil Arnoštu Lustigovi, když jsem s ním byl ve Washingtonu [v lednu 1989, kdy byl Hrabal na pozvání v USA na literárním turné po amerických univerzitách, kde se ve Washingtonu setkal také s Arnoštem Lustigem – pozn. autora], že mu ji daruju, že si ji zaslouží, že bydlel v Libni jako chlapec, tam pod synagogou na hlavní, kde otec jeho prodával galanterku a kšandy... A tak se stalo, že v těchto dnech [leden 1990] se přijel podívat

se svoji rodinou Arnošt na tu sametovou revoluci (...) a jednoho dne jsme s ním a jeho synem jeli taxíkem od Zlatého tygra ke mně, a já jsem se chvěl, ale já jsem mu to slíbil, že jedině on si zaslouží tuhle židovskou korunu, protože byl za Němců tak dlouho v koncentráku

(...) a tak, zatímco Pepíček Lustig ukládal korunu do novin a pak něžně do své veliké bundy (...), viděl jsem, že tam na stěně zůstala ta imaginární a přesná podstata a tvar toho, co kdysi

zdobilo libeňský oltář synagogy (....) a jediný, kdo přečkal, byl jsem já se vzpomínkou na korunu, která jedinečně se zachránila a poletí boeingem s Arnoštem Lustigem do Washingtonu.“

POSLEDNÍ ADRESA WASHINGTON

Arnošt Lustig si po návratu z Prahy na koci ledna 1990 ve svém bytě ve Washingtonu korunu krále Davida pověsil na stěnu nad svým psacím stolem. Rád se s ní chlubil rozličným návštěvám, ochotně se s ní nechával fotografovat. V roce 2001 s korunou zapózoval Františku Cingrovi, v roce 2008

Byt Arnošta Lustiga ve Washingtonu DC. Foto F. Cinger, 2001.

Markétě Mališové. To jsou ale poslední dochované snímky, které zjevně dokládají, že koruna krále Davida byla stále na stejném místě v bytě Arnošta Lustiga ve Washingtonu.

V únoru 2011 Arnošt Lustig zemřel. V listopadu 2016 jsem i já měl příležitost dostat se do USA a také navštívit Lustigův byt ve Washingtonu. Průvodce mi dělal Lustigův syn Pepi. Koruna krále Davida ale nad pracovním stolem na zdi již nebyla a okolní obrázky byly poněkud v jiném uskupení, než jsem znal z dřívějších fotografií.

Kampak se koruna asi po smrti Arnošta Lustiga z jeho bytu poděla, kdo a proč ji odnesl, kde je nyní? Do synagogy v pražské Libni se na své původní místo na vrchol svatostánku zatím nevrátila.

TOMÁŠ MAZAL

MAX EISLER

(dokončení ze str. 9)

Ať už v recenzích nových knih nebo ke stavbě nové vídeňské synagogy.

PADESÁTILETÝ

Když se v březnu 1931 profesor Eisler dožívá padesáti let, slaví skromně. Protože do každé činnosti vstupuje naplno a cele, už to není žádný mladík. Pěstěný šedivější plnovous a na očích cvikr prozrazují nemilosrdnost času, nikoli však ztrátu energie. Časopis *Menorah* uveřejnil laudacio, ve kterém se praví: „Max Eisler zůstal věrný tradičnímu židovskému životu, který ho obklopoval v jeho rodném městě. Židovství pro něj však není pouhou formou, ale skutečným životem a je v neustálém intelektuálně-tvůrčím rozletu. Jeho neklidný pohyb směřuje ke konkrétnímu cíli, který mu obzvlášť leží na srdci: již dlouhou dobu bojuje za využití moderních uměleckých forem vytvořených Židy v budovách židovských obcí.“

Po první světové válce se Eisler angažoval při založení sirotčince Aguda v Bádensku. Při jeho slavnostním otevření v červnu 1921 pronesl: „Z propasti bídy, z míst války a vraždění, z ruin Haliče a z lesů Ukrajiny, jsme přivedli malé děti, poznamenané těžkými osudy, abychom jim připravili šťastný úděl ve světlých, přívětivých místnostech, s vydatnou stravou a pečlivou péčí, a abychom jim všestranným vzděláním otevřeli cestu k pocitivému, pracovitému životu, který dělá čest židovskému jménu.“

Jeho sociální činnost má mnoho podob – v roce 1924 byl zvolen předsedou sdružení Židovský azyl, jehož cílem bylo vybudovat židovský útulek pro bezdomovce, a s Arthurem Schnitzlerem se zapojil do výboru na podporu univerzitní knihovny v Jeruzalémě a později do akce na podporu existence Hebrejské univerzity v Jeruzalémě.

JITRO 8. PROSINCE

V úterý 7. prosince 1937 večer se Max Eisler účastní zasedání lože B'nai B'rith Pravda. Druhý den ráno však náhle umírá ve svém vídeňském bytě po silném záchvatu anginy pectoris. Pohřeb se koná za velké účasti významných osob z vědeckých, uměleckých a židovských kruhů.

Rabín Aron Jeruchem v působivé vzpomínkové řeči na Vídeňské univerzitě hovoří o Eislerově lidské otevřenosti: „Předevčirem jsme pohřbili jednoho z našich

nejlepších. S Maxem Eislerem odešla úžasná lidská bytost. V hodinu, kdy byla na budově Vídeňské univerzity vyvěšena smuteční vlajka, se v chasidských modlitebnách zapalovaly svíčky. Je to něco nevidaného, jedinečného, v každém případě vzácného, stejně jako byl onen muž jedinečným, vzácným úkazem, pro který truchlí všichni, ortodoxní i liberální, národní i asimilovaní, vousatí východní Židé i árijsí studenti, profesori i rabíni.“

ANŠLUS

O tři měsíce později, 12. března 1938, se Rakousko připojuje k nacistickému Německu a začíná pronásledování rakouských Židů. Někteří stihnou uprchnout, jiné čeká násilná smrt. Eislerovu synu Martinovi (1913–1977), který studoval ve Vídni u architekta Oskara Strnada a pracoval jako návrhář nábytku, operní režisér a scénograf, se podaří v srpnu 1938 odjet do Argentiny, kde úspěšně zakotví. Stane se jedním z nejznámějších argentinských designérů a předním návrhářem nábytku, spoluzařadí dvě nábytkářské firmy a věnuje se též architektuře, navrhne dvě desítky budov v Argentině a Brazílii.

Vdově Else Eislerové je ve Vídni zabaven byt, a tak prchá začátkem roku 1939 do Jihlavy, do bytu v domě v Gelnhausen Gasse za stárnoucí, šestasedmdesátiletou matkou Annou. Za tři měsíce maširují přes zasněžené jihlavské náměstí jednotky německého wehrmachtu.

Elsa Eislerová, hospitalizovaná v jihlavské nemocnici s těžkým zánětem ledvin, umírá 29. března 1939. Tu noc skupina německých hejsků zapálí jihlavskou synagogu, která přízračně osvětluje noční město. V říjnu 1942 je v Treblince zavražděna její matka Anna Tieberová.

Na rozdíl od manželova rozsáhlého uměnovědného, literárního a historického díla nezůstalo po Else Eislerové téměř nic. Vlastně přece jen. Jedna drobná báseň, přízračně nazvaná *Soumrak*:

*Těžká mlha nad vrbami se bělá
jako žal, jež nese radost rozechvělá.
Nad řekami večer naslouchá
a jeho stíny jdou spočinout.*

*Po lukách plachtí tma se zvuky
tajemnými,
jako by chtěla jimi trávy, ty sladké,
ukolébat...*

MILOŠ DOLEŽAL

Překlad básně *Soumrak* Josef Kroutvor ml.

TAKOVÝ AUSTRALSKÝ ŽID

Nad cestou Brama Pressera za osudy jeho předků

Upřímný a originální pokus o překlenutí mezery, jež se s ubíhajícím časem čím dál víc rozevívá mezi historií, pamětí a mlčením – tak charakterizoval list *The Australian* román Brama Pressera nazvaný *Hrst hlíny*, který před měsícem vyšel i česky. A je to dobře hned ze dvou důvodů. Zprvové proto, že letos šestačtyřicetiletý Bram Presser je jak úspěšný právník a akademik, tak pozoruhodná postava melbournské kulturní scény: bývalý frontman židovské punkové kapely *Yidcore* (svého času nosil dredy), zakladatel tamního židovského knižního týdne a od roku 2017, kdy u protinožců touto knihou debutoval, spisovatel. Který navíc má, a to je ten druhý důvod, z matčiny strany české kořeny.

Její rodiče se totiž do Austrálie přestěhovali těsně po válce, kdy mělo město Melbourne s výjimkou Izraele nejvyšší počet přeživších šoa na hlavu. Vysvětlení proč je jednoduché: bylo od Evropy nejdál. Pan Jakub Rand, spisovatelův děd, přitom pocházel ze štetlu na Zakarpatsku, ale toužil po velkoměstě a z domova odešel. Dostal se do Prahy a stal se učitelem ve zdejší židovské škole – a ještě později údajně členem Talmudkommandu v Terezíně. Oproti tomu jeho babička Dagmar Roubíčková se narodila ve smíšené rodině: její otec byl Žid a matka napřed konvertovala k judaismu, nicméně pak se rozvedla, aby ochránila děti, i když to nakonec nebylo nic platné. Oba Presserovi prarodiče tak prošli Osvětím: dědeček jako tzv. privilegovaný (neboť byl vzdělaný, a hodil se tedy jako učitel) rodinným táborem, a jeho vina přeživšího byla tudíž „umocněna vědomím, že nezakusil stejně utrpení jako jeho lid“, a babička „běžnými“ hrůzami.

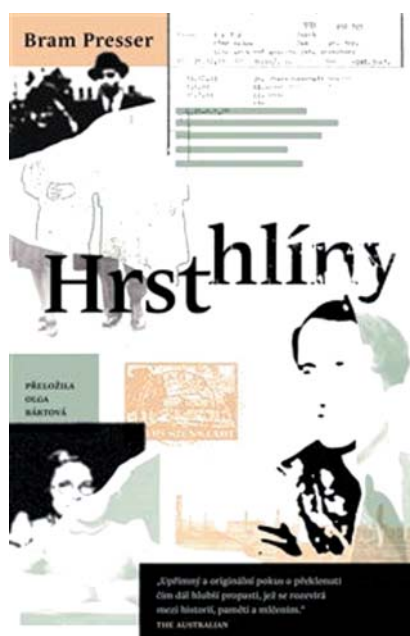
S rekonstrukcí jejich osudů začal Presser už ve svých prvních publikovaných povídkách *Babylonský vězeň* (*The Prisoner of Babel*) a *Drobečky* (*Crumbs*). Chválu anglofonních kritiků a mohutný ohlas u čtenářů však získal až později, kdy mu *Hrst hlíny* (v originále *Book of Dirt*) vynesla americkou Národní židovskou knižní cenu pro prvotinu za rok 2018. A díky citlivému překladu Olgy Bártové má teď i našinec možnost pochopit proč.

OTÁZKY ŽÁNRU

Autor sám označuje svoje dílo pojmem román, mnohem přesnější by však bylo říci stejně jako v případě v *Rch* už recenzované

Konvertitky vlámského spisovatele Stefana Hertmanse nefiktivní román. A sice proto, že velice úzce hraničí jak s literaturou faktu, tak s memoáry a cestopisem. Presser se tu opírá o rodinné legendy a mýty, k nimž jako dokumenty přidává mapy a fotografie. Prázdná místa se pokouší překlenout vlastním výzkumem a invencí.

Jeho místy až detektivní pátrání začalo ještě před rokem 1989 v Československu, kdy se mohl chytit jen socialistického výkladu dějin. V archivech ovšem pátral i ve

studijním centru památníku Jad vašem v Jeruzalémě – a osmiletý výzkum završil víceméně v současné době díky propojení a digitalizaci zdrojů, přičemž spolu s davy turistů navštívil i Terezín a Osvětim. Co se takzvaných velkých dějin týče, tak mimo jiné kupříkladu zjistil, že myšlenka „muzea vyhynulé rasy“ je pouhá fáma, třebaže hluboce zakořeněná v kolektivní české paměti, a přesvědčivě zachytil působení takových osobností jako Max Brod či pochmurnou atmosféru po smrti studenta Jana Opletala.

Jeho kniha je tak pokusem o dialog s minulostí s tím, že předem ví, že mnoha odpovědí se nedočká. Nezná je ani anglicky špatně mluvící pražský příbuzný Ludvík, který mu slouží jako průvodce, a může se pouze domýšlet, jaké to bylo chodit za okupace do kina na filmy s Lídou Baarovou. Nebo co všechno asi zakusil přeživší strýc Pavel v Osvětím jako člen zrůdného nacistického

tického vynálezu jménem *Sonderkommando*.

POSTPAMĚŤ I GOLEM

Výsledkem je tedy, jak Presser ostatně píše, „vyprávění, utkané z nitek legend a zvěstí“, neboli to, co sám označuje slovem postpaměť. A ať už vědomě či nevědomě jím odkazuje na termín, který poprvé použila profesorka komparatistiky a genderových studií na newyorské Kolumbijské univerzitě Marianne Hirschová v devadesátých letech 20. století. Celou teorii později důkladně rozvinula v knize *Generace postpaměti* z roku 2012, kdy dále rozpracovala svůj dřívější odborný článek o Artu Spiegelmanovi a jeho komiksu *Maus*, nad nímž si poprvé uvědomila, že postpaměť vzniká u třetí generace přeživších jako reakce na velkou ztrátu, kolektivní trauma, tragické události nepopsatelných rozměrů. I když se vše odehrálo dávno před jejich narozením, jsou s minulostí stále spojeni: něco je jim předáno skrze příběhy a něco prostřednictvím mlčení, a obě se pak stane součástí jejich identity.

Jak čtenář záhy zjistí, u Pressera postpaměť rozhodně nevyznívá jen jako prázdná fráze. Navíc je skvělý vypravěč, který nikoli náhodou od okamžiku, kdy Jakub v Terezíně najde „hrst hlíny“, do textu začlenil i legendu o golemovi. S tím, že jak sám prohlásil na uvedení knihy v Brisbane, golem je metafora: každý příběh má totiž svého osobního golema a kdykoli se může rozbít, rozkutálet na všechny strany. A jeho text je tak, aniž bychom toho vyžradili příliš, skutečně hodně křehký.

Výsledkem je hodně lyrická i rytmická próza, tematicky srovnatelná s takovými díly amerických židovských spisovatelů jako *Naprostá osvětleno* Jonathana Safrana Foera či *Měsíční svit* Michaela Chabona. V ličení štetlu jsou slyšet ozvěny povídek Isaaca Bashevise Singera, ve výjevech ze židovských ghatt, koncentračních táborů a pochodů smrti je zase zřejmý vliv Elieho Wiesela a Prima Leviho. A jedna kniha sehrává roli přímo fyzickou: Kafkův *Proces*, jehož výtisk (vydaný v roce 1953 nakladatelstvím Penguin) si autor ponechal jako památku po dědečkovi. Nezbyvá tedy než *Hrst hlíny* vřele doporučit jako knihu, která navazuje na to nejlepší z literárních tradic – a zároveň je svá. **HANA ULMANOVÁ**

Bram Presser: *Hrst hlíny*. Vydalo nakladatelství Argo v Praze roku 2022, z angličtiny přeložila Olga Bártová. 318 stran, dop. cena 398 Kč.

ROŠ CHODEŠ 2022 – REJSTŘÍK ČLÁNKŮ

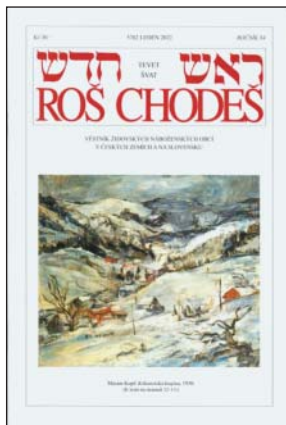
Autorské texty

Bondyová, Ruth: *Pít, či nepít*, ukázka z knihy *Boží hody. Jak jedli Židé v Čechách a na Moravě* (č. 11, str. 23); **Brook, Peter:** *Pravý rytmus*, ukázka z paměti divadelního a filmového režiséra; úvodní poznámka am (č. 8, str. 16–18); **Buber, Martin:** *Chasidská vyprávění* o svátku Šavuot, Tiša beav, Roš ha-šana a Jom kipur; přeložila Alena Bláhová (č. 6, str. 3; č. 8, str. 3; č. 9, str. 16; č. 10, str. 3); **Havel, Václav:** *Hold Madeleine Albrightové*, text z roku 2000 přetištěný při příležitosti úmrtí americké ministryně zahraničí (č. 4, str. 3); **Havel, Václav:** *Spoluodpovědnost za svět*, ukázka ze sborníku *Moje setkání s židovstvím* (č. 1, str. 3); **Lipstadtová, Deborah:** *Odvaha jít do synagogy*, komentář k útoku na účastníky bohoslužby v synagoze Beth Israel Colleyville; překlad am; **Magris, Claudio:** *Literární cena*, povídka ze sbírky *Zakřivený čas v Kremži*; překlad Kateřina Vinšová (č. 5, str. 14–15); **Marx, Harpo:** *Negramotný génius*, úryvek z komikových vzpomínek; překlad am (č. 7, str. 16–17, 19); *Mirjamina studna* a další příběhy z knihy *Hebrejská vyprávění mezi středověkem a raným novověkem*; překlad Pavel Sládek (č. 11, str. 16–17); **Moss, Stanley:** *Tři básně*; překlad Šimon Daniček (č. 10, str. 17); **Parkerová, Dorothy:** *Nedělej si starosti*; povídku přeložila am (č. 2, str. 16); **Platzová, Magdaléna:** *Život po Kafkovi*, ukázka z románu (č. 6, str. 16–17, 18); **Poláček, Karel:** z *Povídek izraelského vyznání* (č. 3, str. 14–15); **Reynek, Bohuslav:** *Dvě básně* (č. 8, str. 9); **Sacks, Jonathan:** *Bůh je v detailech*, ukázky z komentáře ke Knize Exodus; přeložila Tereza Rejšková (č. 1, str. 18–19); (č. 2, str. 3); **Sidon, Karol Efraim:** *Dopis vrchního zemského rabína k Novému roku 5783* (č. 9, str. 3); **Sidon, Karol Efraim:** *O kočkách a psech v Istanbulu* (č. 8, str. 11); **Tomášek, Tomáš:** básně ze sbírky *Hládkov* (č. 9, str. 13); **Zelenskyj, Vomodymyr:** *Milý český národe*, přepis videoprojevu ukrajinského prezidenta ke členům Parlamentu ČR (č. 7, str. 3).

Historie

Centrum židovského spiknutí – o Starém židovském hřbitově v Praze a s ním spjatými spikleneckými teoriemi, Václav Smyčka (č. 6, str. 14–15); *Jedenáct popravených* – 70 let od procesu s R. Slánským a spol., Jaro Franek (č. 11, str. 12–14); *Krásná Helena* – o židovské hostinské z Vysočiny Heleně Šmolkové, Miloš Doležal (č. 4, str. 10–13); *Moše Jisrael Landau* – 170 let od úmrtí významného pražského učenice, tiskáře a vydavatele, Iveta Cermanová (č. 5, str. 10–11);

Nařizujeme dále tímto ediktem – o vyhnání Židů z Alhambry, Tomáš Bělohávek (č. 3, str. 3); *Pátrání po jménech* – genealogická databáze českých židovských rodin v ŽMP, Alexandr Putík (č. 4, str. 18–19); *Restaurování a digitalizace manuskriptů a vzácných tisků ve sbírkách Židovského muzea v Praze*, Lenka Ichová a Tomáš Bělohávek (č. 1, str. 17).

Izrael: komentář Zbyňka Petráčka k aktuálnímu dění

(není-li uvedeno jinak, str. 21) *Naděje i chmury* (č. 1); *Jak s křesťany* (č. 2); *Apartheid jako bič* (č. 3); *Putin, zájmy a hodnoty* (č. 4); *Kdo je tady osadník* (č. 5); *O Lavrovovi a Hitlerovi* (č. 6); *V zrcadle roku 1939* (č. 7); *Biden na Blízkém východě* (č. 8); *Mnichov po padesáti letech* (č. 9); *Život a instinkty* (č. 10); *Hranice s Libanonem* (č. 11); *Krok k teokracii?* (č. 12).

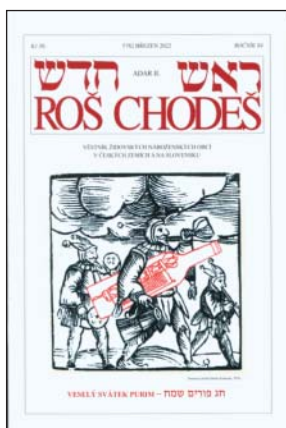
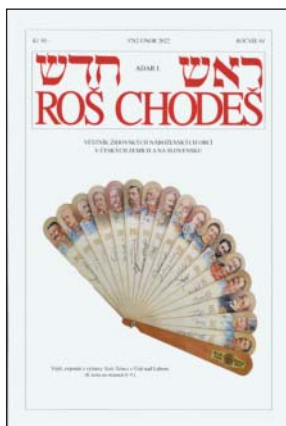
Judaismus

Komentáře k týdenním čtením v Tóře od vrchního zemského rabína Efraima Sidona (str. 4)

Svátek darování Tóry a kniha Rút (oddíl Jitro) (č. 1); *Tváří v tvář* (Tecave) (č. 2); *Tři stupně čistoty* (Mecora) (č. 4); *Psané slovo* (Pekudej, Vajikra) (č. 3); *Já jsem Hospodin, váš Bůh* (Kedošim) (č. 5); *Pošli si* (Šlach lecha) (č. 6); *Bileamova rada* (Balak) (č. 7); *Mošeho Desatero* (Vaetchanan) (č. 8); *Věčný národ* (Nicavim) (č. 9); *A toto je to požehnání* (Vezot habrachta) (č. 10); *Paršat Toldot* (č. 11); *Faraonové Tóry* (Mikec) (č. 12).

Komentáře k týdenním čtením v Tóře od rabína sira Jonathana Sackse (str. 5)

Zatvrzené srdce (oddíl Vaera) (č. 1); *Krásna svatosti* (Tecave) (č. 2); *Šalšelet a krize identity* (Cav) (č. 3); *Slovo jako mor* (Mecora) (č. 4); *Zrození naděje* (Bechukotaj) (č. 5); *Láska jako zákon, zákon jako láska* (Bamidbar) (č. 6); *Chaver habitchon* (Chukat) (č. 7); *Vést znamená naslouchat* (Ekev) (č. 8); *Národ vypravěčů* (Ki tavo) (č. 9); *Spravedlivý v kožichu* (Noach) (č. 10); *Palác v plamenech* (Lech lecha) (č. 11); *Fyzický strach, morální tíseň* (Vajišlach).

Kalendárium

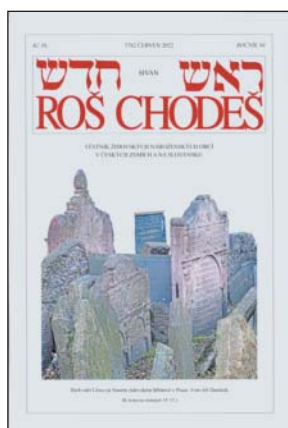
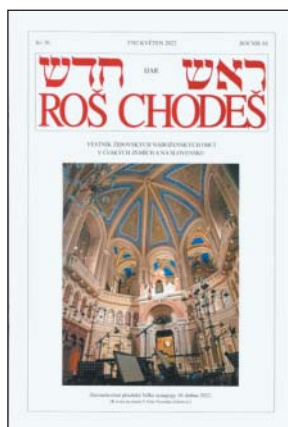
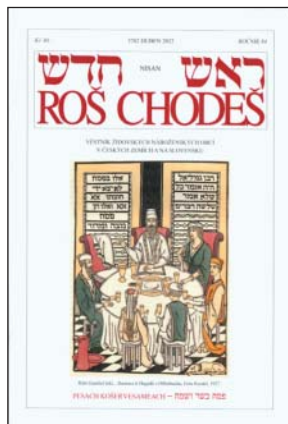
(Není-li uvedeno jinak, strana 23 a připravuje am) **Babička s dětmi**, sousoší od Otty Gutfreunda – 100 let od odhalení (č. 7); **Bondyová, Ruth**, překladatelka, novinářka a spisovatelka – 5 let od úmrtí (č. 11); **Brody,**

Jindřich (Heinrich, Chaim), rabín, znalec středověké hebrejské poezie – 80 let od úmrtí (č. 5); **Erben**, Petr, instruktor dětí v terezínském ghettu, sportovec a stavař – 5 let od úmrtí (č. 4); **Fischl**, Viktor, spisovatel, překladatel a diplomat – 110 let od narození, Michal Bušek (č. 6); **Fuchs**, Alfred – publicista, překladatel a spisovatel – 130 let od úmrtí, Michal Bušek (č. 6); **Heine**, Thomas Theodore, karikaturista – 155 let od narození (č. 2); **Karpatský**, Dušan, překladatel, editor, literární vědec – 5 let od úmrtí (č. 2); **Kompert**, Leopold, prozaik a novinář – 200 let od narození, Michal Bušek (č. 5); **Kosák**, Petr, tajemník ŽOP – 25 let od úmrtí (č. 1); **Krekulová**, Alena, mikrobioložka, překladatelka – 5 let od úmrtí (č. 5); **Kurzweil**, Baruch (Benedikt), literární kritik a pedagog – 115 let od narození (č. 7); **Lieben**, Salomon (Menachem), lékař, předobraz dr. Galény v Čapkově *Bílé nemoci*, Daniel Polakovič (č. 3); **Mannheimer**, Georg, novinář a antifašista – 135 let od narození (č. 5); **Muneles**, Otto (Gabriel), judaista, hebraista a filolog – 55 let od úmrtí, Daniel Polakovič (č. 3); **Ornest**, Jiří, herec, režisér a překladatel – 5 let od úmrtí (č. 4); **Perutz**, Leo, prozaik a dramatik – 140 let od narození, Michal Bušek (č. 11); **Placzek**, Baruch Jakob, rabín, pedagog, spisovatel a ornitolog – 100 let od úmrtí, Ruth Jochanan Weiniger (č. 10); **Pojar**, Miloš, historik, spisovatel, editor – 10 let od úmrtí (č. 1); **Troller**, Georg Stefan, spisovatel, novinář a fotoreportér – 100 let od narození (č. 1).

Literatura a umění

Bělehrad sefardský – o městě na soutoku řek a konfesí, Josef Kroutvor ml. (č. 10, str. 14–15); *Čekání na Mesiáše* – Bruno Schulz a dědictví židovské tradice, Michala Benešová (č. 11, str. 10–11); *Echod čili Návrat k Bohu* – o malíři a spisovateli Karlu Jakobu Hirschovi, Josef Kroutvor ml. (č. 7, str. 14–15); *Jsem sběratelem měst* – o díle historika architektury Jeana-Louise Cohena, Monika Hanková (č. 3, str. 18–19); *Libeňská koruna krále Davida* (a Bohumila Hrabala), Tomáš Mazal (č. 12, str. 10–11); *Milý Bondy! Jako ondy!* – o Vítězslavu Bondym, přáteli Jaroslava Haška na Lipnici, Miloš Doležal (č. 3, str. 8–10); *U Poláčků v Rychnově* – o odhalení prvních kamenů zmizelých v Okresním městě a o místních osudech obětí, Arno Pařík (č. 6, str. 8–10); *V době zloby mezi námi kráčel muž s jemnou duší* – o Maxi Eislerovi, česko-rakouském historiku umění a pedagogu, M. Doležal (č. 12, str. 8–9, 11); *Venkovský lékař* – o osudu lékaře Siegfrieda Löwyho, strýce Franze Kafky, M. Doležal (č. 10, str. 8–10); *Vysočina, Kališ-tě* – o zájezdním hostinci v Kalištích, o jeho obyvatelích a návštěvnících, M. Doležal (č. 7, str. 10–12); *Zdi*

důstojnosti – o proměnách díla malíře Matveje Vajsburga z Ukrajiny, Tomáš Glanc (č. 9, str. 10–11); *Železný Max* – o malíři Maxi Kopfovi, jeho osudu a díle, M. Doležal (č. 1, str. 12–13, 23).

Osobnosti / nekrology

Bogdanovich, Peter – nekrolog amerického filmového historika, režiséra, scenáristy, Eliáš Gaydečka (č. 5, str. 23); **Demetz**, Peter – k centeniu pražského rodáka, germanisty a překladatele, jd (č. 10, str. 15); **Herrmannová**, Jana – nekrolog spisovatelky, jd (č. 12, str. 19); **Hnátová**, Hana – nekrolog přeživší holocaust, sestry Arnošta Lustiga a vzácného člověka, am (č. 9, str. 23); **Klein**, Dušan – nekrolog režiséra, am (č. 2, str. 26); **Kolmer**, Felix – nekrolog vědce a skauta, přeživšího šoa, am (č. 9, str. 23); **Löbl**, Eugen a **Hajdů**, Vavro – dva odsouzení v procesu s R. Slánským, kteří přežili, Jaro Franek (č. 12, str. 13); **Oplatka**, Jicchak – o rabínovi a prapraděvi spisovatele A. B. Jehošuy, am (č. 7, str. 9); **Parkerová**, Dorothy – o spisovatelce a básničce, am (č. 2, str. 17); **Polevoj**, Mark – nekrolog spisovatele z Oděsy, jd (č. 12, str. 19); **Rašková**, Helena – o přední československé farmakoložce, Eduard Ujházy (č. 6, str. 23); **Riedel**, Georg – švédském jazzmanovi, jd (č. 3, str. 12–13); **Steinherz**, Samuel, historik, rektor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Alexandr Putík (č. 12, str. 14–15); **Tomášek**, Tomáš – nekrolog básníka, chartisty, truhláře a správce Nového židovského hřbitova, Robert Krumphanzl (č. 9, str. 12–13); **Unreich**, Dávid – o mistru Československa v řeckořímském zápasu, Jaro Franek (č. 7, str. 8); **Vogel**, Jaromír – nekrolog hudebního skladatele, producenta a propagátora židovské hudby, am (č. 7, str. 24); **Winter**, Bruno – o prostějovském průmyslníku a mecenáši, Ivan Čech a Veronika Hrbáčková (č. 8, str. 25).

Publicistika

Advanced Style – o newyorských módních návrhářkách Iris Apfelové a Iloně Royce Smithkinové, Monika Hanková (č. 1, str. 20); *Bohoslužba po 80 letech* – o setkání rodáků ve východočeské Luži, Alžběta Langovalová (č. 9, str. 8–9, 15); *Hatikva v Ledči nad Sázavou* – o Nezávislém podmelechovském spolu a jeho akcích, jd (č. 7, str. 13); *Kámen a vzpomínka* – Kámen zmizelých za Adolfa Šmolku z Dobré Vody Lipnické, jd (č. 11, str. 15); *Košer kousky* – o počátcích kariéry komiků Laurela a Hardyho, am (č. 9, str. 19); *Královna, král a Židé* – o vztahu britských panovníků k židovskému společenství, am (č. 10, str. 20); *Mluvim s nimi o budoucnosti* – jak se učí ukrajinské děti v Lauderových školách, am (č. 5, str. 12–13); *Náš Iron Dome* – o bojující Ukrajině a jejím židovským preziden-

tovi, am (č. 4, str. 8–9, 23); *Plzeň a Straubing* – o pátrání po původu Tóry ve Velké synagoze, Jana Žáčková (č. 10, str. 18–19); *Port Arthur* – o náchodském hostinci spjatém s románem Josefa Škvoreckého *Zbabělci*, Tomáš Mazal (č. 1, str. 8–9); *Kasztnerův proces* – o záchraně obětí holokaustu kvalifikované jako kolaborace, text Sonii Combeové přeložil z francouzštiny jd (č. 1, str. 10–11).

Recenze festivalů, filmů, divadel a výstav

Beracha: o pěveckém koncertu židovských písní v Libeňské synagoze, Eliáš Gaydečka (č. 6, str. 18); *Dalí-Freud*: o výstavě ve vídeňské galerii Dolní Belvedere věnované vlivu S. Freuda na surrealistické tvůrce psala am (č. 6, str. 13); *David Polonsky*: průřez dílem slavného animátora a ilustrátora v Telavivském muzeu umění, am (č. 11, str. 8); *Hvězdné nebe*: o výstavě o textilní továrně rodiny Sochorových v Galerii Středočeského kraje v Kutné Hoře, am (č. 8, str. 14–15, 18); *Kde je Anne Franková*: o animovaném filmu Ariho Folmana, am (č. 8, str. 25); *Let do nebe aneb Fata morgana*: o představení hry Arnošta Goldflama, jd (č. 6, str. 11); *Kytary i meče*: o výstavě ze soukromého archivu muzikanta Loua Reeda, Monika Hanková (č. 9, str. 20); *Micha Bar-Am*: videoprojekce z fotografií slavného izraelského fotodokumentaristy v Telavivském muzeu umění, am (č. 11, str. 8–9); *Mít nějaký názor*: o expozici o historii německých obyvatel českých zemí v Ústí nad Labem, jd (č. 2, str. 8–9); *„Mít tolik síl“*: o výstavě z pozůstalosti všestranné umělkyně Ester Krumbachové v brněnském Domě umění, am (č. 1, str. 14–16); *Napětí a samota*: o výstavě obrazů Georga Eislera ve vídeňské galerii Belvedere, am (č. 6, str. 12–13); *Poustevníkovy barevné vize*: o výstavě Boruta Hollanda v libeňské synagoze, Petr Placák (č. 9, str. 14–15); *Reynek v dialogu*: o výstavě *Jdu prachu samotou s průhledy do zahrad* v humpolecké galerii 8smička, jd (č. 8, str. 8–9); *Trnky a hvězdy*: o hře Martina Františáka v Městském divadle ve Zlíně, Josef Mlejnek (č. 8, str. 12–13); *Vodka 1917*: o dokumentu Daniela Edelstyna, am (č. 6, str. 19).

Recenze knih

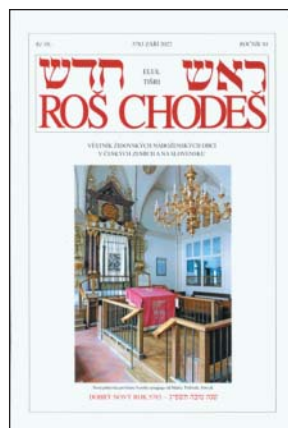
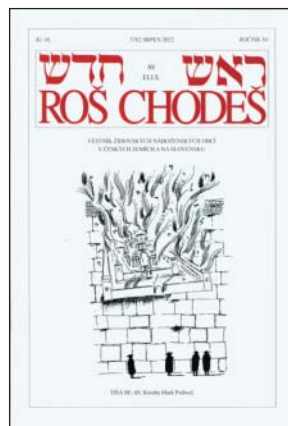
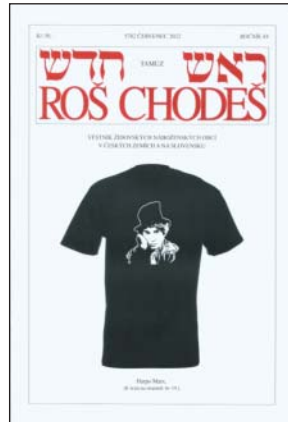
Almásyová, Viola: *Čas barchesu a iné príbehy*, Peter Salner (č. 9, str. 18); *Bachratý*, Bohumír: *Maliar Ernest Špitz*, am (č. 4, str. 15); *Cline*, Eric H.: *Tři kameny jsou zeď. Příběhy z dějin archeologie*, recenze s ukázkou, jd (č. 4, str. 16–17); *Eilberg Schwartz*, Penina, *Khatib*, Sulaiman: *Opatrná naděje*, Terezie Dubinová (č. 10, str. 16); *Frankl*, Peter: *Tikot židovských hodin alebo Po holokaustu k dnešku*, Peter Salner (č. 8, str. 20); *Fruhwaldová*, Alicia: *O koľko lásky som prišla*, Peter Salner

(č. 6, str. 20); *Hertmans*, Stefan: *Konvertitka*, Hana Ulmanová (č. 3, str. 17); *Kosatík*, Pavel: *Slovenské stoly*, Jaro Franek (č. 2, str. 18–19, 23); *Merbaumová*, Selma: *Sebrané květy*, Josef Kroutvor ml. (č. 3, str. 11); *Podrabinek*, Alexandr: *Sovětské disidenti*, jd (č. 5, str. 17); *Polakovič*, Daniel, *Steinová Iva*, *Vladařová*, Petra: *Židovské hřbitovy na jihu Čech*, jd (č. 2, str. 14–15); *Presser*, Bram: *Hrst hlíny*, Hana Ulmanová (č. 12, str. 12); *Rabinek Epstein*, Franci: *Francina vojna*, Peter Salner (č. 3, str. 16); *Řehák*, Robert: *Záhadné pouto*, am (č. 2, str. 24); *Uličná*, Lenka: *Tajemství půdy. Katalog o nálezech z českých a moravských synagog*, am (č. 5, str. 16); *Urbanek*, Mariusz: *Rudolf Weigl. Zachránce tisíců životů*, am (č. 8, str. 19, 24).

Rozhovory

(Není-li uvedeno jinak, str. 6–7 a připravuje am)

Bušek, Michal, knihovník Židovského muzea v Praze – o pátrání po uloupených tiscích a knihách (č. 1, str. 6–7, 16); *Doležal*, *Miloš* – o židovské přítomnosti na Českomoravské vrchovině, středoevropské kultuře a jinakosti, jd (č. 8); *Epstein*, Helen, novinářka a spisovatelka – o jejím otci, vrcholovém vodním pólistovi Kurtu Epsteinovi (č. 9); *Erneyiová*, Andrea, vedoucí restaurace Šalom na ŽOP – o změnách v restauračním provozu (č. 11, str. 20); *Glanc*, Tomáš, rusista, překladatel – o ruském neoficiálním umění a Jindřichu Chalupeckém (č. 5, str. 6–8); *Jehošua*, Avraham B., izraelský spisovatel – přetisk rozhovoru z roku 2007 u příležitosti autorovy smrti, Magdaléna Jehličková (Křížová) (č. 7); *Kliment*, Štěpán, rabín – o činnosti nového rabínského soudu pro FŽO (č. 5, str. 19); *Kroutvor*, Josef, esejista, spisovatel – o Praze polemické, Střední Evropě a chasidských příbězích (č. 12, str. 3, 6–7); *Kumermann*, David – o fotografování a rodné Libni (č. 10); *Láníček*, Jan, historik – o knize *More Than Parcels* mapující balíčkovou pomoc vězněným Židům za holokaustu (č. 11, str. 6–7, 9); *Lipstadvá*, Deborah, historička šoa – montáž z odpovědí na téma nového typu popírání holokaustu (č. 6); *Nováková*, Věra, malířka – o biblických tématech jako příbězích (č. 10, str. 12–13); *Pelíšek*, Michael, nový tajemník Federace ŽO ČR – o předchozí práci a plánech pro činnost ve federaci (č. 3, str. 6–7, 13); *Shlomo*, Udi, jazzový skladatel a bubeník (č. 4); *Sidon*, Karol, vrchní zemský rabín – o lidském věku v Talmudu, životní radosti a zdrojích síly (č. 8, str. 23); *Sládek*, Pavel, hebraista – o hebrejském vyprávění (č. 11, str. 18); *Stoilova*, Michaela, rusistka, překladatelka a pedagožka – o Putinově zrušení sdružení Memorial, mapujícího zločiny stalinismu (č. 2, str. 6–7, 20); *Tomášek*, František, soudní znalec

a dlouholetý předseda představenstva společnosti Matana (č. 7, str. 18–19).

Události na Slovensku

A potom prišiel zákon – 80. výročie prijatia zákona o vysťahovaní Židov 15. 5. 1942, Peter Salner (č. 5, str. 20); *Bratislava 12. októbra* – vražedný útok na Zámockej ulici, Jaro Franek (č. 11, str. 3); *K jednému rozsudku* – o procese s predsedom Ľudovej strany Naše Slovensko, neonacistom Marianom Kotlebom, Jaro Franek (č. 5, str. 3, 13); *Prípad Varín*: Ulica Dr. Jozefa Tisu a možný koniec politickej kariéry M. Kotleby, Jaro Franek (č. 4, str. 20).

Výběr z českých médií

(Není-li uvedeno jinak, str. 22, rubriku připravuje jd)

La Bombalera ...a další události (č. 1); *Zakletý do bronzu*... (č. 2); *Umělecké jméno*... (č. 3); *Tolerance sama*... (č. 4); *Co chceš, báčí*... (č. 5); *Jazyk profesionálů*... (č. 6); *Vychovatelka*... (č. 7); *Egyptán Mendel*... (č. 8); *Slovanští Židé*... (č. 9); *Vhozené vidle*... (č. 10); *Evropský šerpa*... (č. 11); *Prezident kouzelníků*... (č. 12, str. 18).

Zprávy ze světa

(Není-li uvedeno jinak, str. 28, rubriku připravuje am)

č. 1: Ukrajinsko-židovské fórum, Po odchodu kancléřky Merkelové, Návrat k dohodě s Íránem, Spielbergova knihovna, Strom dětí zasazený v New Yorku, Veslice Gerda III v Židovském muzeu v New Yorku;
 č. 2: Rezoluce OSN, Senát ještě neschválil nominaci D. Lipstadvové do funkce zmocněnkyně pro sledování antisemitismu, Případ Anne Frankové, Cena Genesis, Oprava synagogy Strom života, Židovský učitel herce S. Poitiera;
 č. 3: Ukrajiniští Židé, Bez zeleného pasu do Izraele, A. Blinken v Austrálii, Školní osnovy bez komiksu *Maus*, Cena pro Nicole Kraussovou, Socha Licoricie;
 č. 4: Váleční uprchlíci, Dokumentace zločinů na Ukrajině, Válkou pozměněné výroky Goldy Meirové, Polní nemocnice z Izraele, Útok v Beršeevě, Dědictví oligarchů, Hleďač písní;
 č. 5: Pohřeb Madeleine Albrightové, Moše Kantor rezignoval, Rusko žádá kostel v Jeruzalémě, Pochod živých v Osvětimi, Svědectví přeživší v Mariupolu, Film o N. Wintonovi, Ukrajinská restaurace Veselka v New Yorku;
 č. 6: Bojovníci z Dnipra, Smrt novinářky Ákilové, Nežádoucí rabíni, Irácký zákon proti navazování jakýchkoli styků s Izraelem, Plyn pro Evropu, Centrum Boba Dylana, Film *Kde je Anne Franková*;
 č. 7: Izrael: Znovu k volbám, Izraelští školáci necestují do Polska, Kde se Židům dobře žije, Válečné židovské

žádosti o pomoc Vatikánu on-line, V. Zelenskyj mluvil ke studentům a pedagogům Hebrejské univerzity, Tisíc dětí z Ukrajiny do Velké Británie, Eli Rosenbaum v čele týmu mapujícího ruské válečné zločiny na Ukrajině;

č. 8: Ruské orgány proti Židovské agentuře, Oligarchové bez občanství, Orbán nechce „míšenec“, Volné nebe pro Izrael, Woody Allen točí svůj padesátý a poslední film, Dokument o houslistovi Jehudim Menuhinovi;
 č. 9: Izrael a Turecko, Abbásovy výroky, Texaská škola povolila *Deník Anne Frankové*, Odklad o měsíc pro Židovskou agenturu, Buchaři se zlobí, Modernější letiště Ben Guriona, Ben&Jerry u soudu;
 č. 10: Rabínská výzva k míru, Pouť do Umaně, Nová premiérka Velké Británie, Soutěž v hummusu; Chorvatská agenda pro poradkyni pro záležitosti holokaustu; Publikace o pomocných balíčcích pro vězněné Židy v době holokaustu;

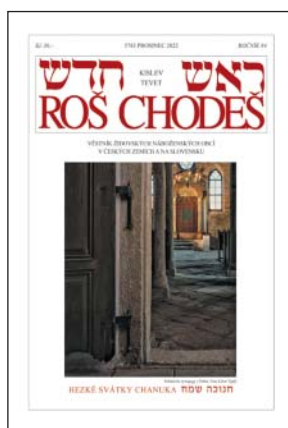
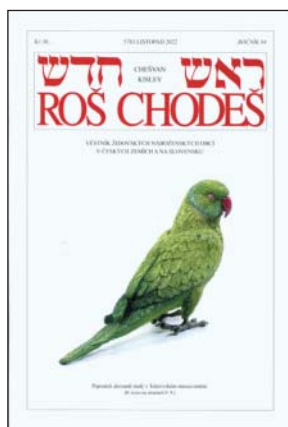
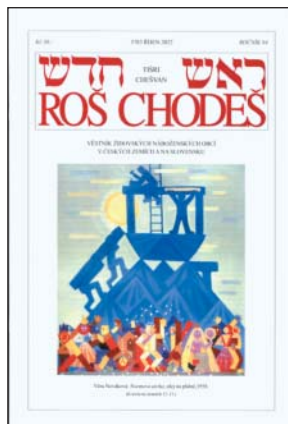
č. 11: Izrael zatím nedodá Ukrajině systém protivzdušné obrany, Australská ambasáda zůstává v Tel Avivu, Španělsko proti BDS, Obavy o bezpečnost Židů v USA, Vulgární antisemitismus v Rusku, Opravy synagogy v Herátu v Afghánistánu, Malíř Alex Katz: 95 let;

č. 12 (str. 24): Útoky v Jeruzalémě, Fotbalové mistrovství v Kataru a Židé, Pomoc ukrajinským Židům, Indiana Jones pokračuje, Výstava o stovce židovských nedorozumění.

Židovské památky

Alarmující stav židovského cintorína v Holíči, Jaro Franek (č. 12, str. 16); *História jedného cintorína*: o zničení a obnově bratislavského židovského hřbitova, Peter Salner (č. 7, str. 20); *Kamenice nad Lipou a její (nejen) židovské památky*, jd (č. 8, str. 10); *Městečko Spálené Poříčí*: málo známé památky nedaleko Plzně, jd (č. 10, str. 11); *Návrat ztracených knih*: o spolupráci Židovského muzea se zahraničními univerzitami, Ivan Kohout a Michal Bušek (č. 11, str. 19–20); *Neznámá z Venezie*: tajemný příběh z přeloučského židovského hřbitova, Tomáš Mazal (č. 4, str. 14); *Pátrání po oponách*: Synagógní textilie z Vinohradské synagogy ve sbírkách ŽMP, Milan Jančo (č. 2, str. 12–13); *Po stopách židovské komunity v polském městě Lublínec*, Miloš Doležal (č. 2, str. 10–11); *Stará synagoga*: obnova vzácné freskové výmalby ve Velkém Meziříčí, jd (č. 10, str. 19); *Zasvěceno Hospodinu*: o práci na pokrývce pro bimu Vysoké synagogy v Praze, Mark Podwal (č. 9, str. 17); *Znovuotevření Velké synagogy v Plzni po rekonstrukci*, jd (č. 5, str. 9); *Židovské stavebné dědičstvo*: Bratislavská konference o minulosti a budoucnosti synagóg, P. Salner (č. 3, str. 20).

(Připravila am)

KTO BOLI EUGEN LÖBL A VAVRO HAJDŮ

Obaja sa narodili na západnom Slovensku. Eugen Löbl (1907–1987) v Holiči, Vavro Hajdů (1913–1977) v blízkej Senici nad Myjavou. Detstvo prežili na

Eugen Löbl. Foto archiv.

Slovensku, hovorili slovensky. Viktor Fischl (v predslove knihy H. J. Taubera *Atlantida holičských Židů*) spomína na dvoch chlapcov, s ktorými hrával futbal v zámočkej priekope holičského zámku. Boli to Eugen Löbl a Vavro Hajdů. Obaja navštevovali strednú školu v Bratislave.

EUGEN LÖBL

Za zmienku stojí, že Löbl maturoval roku 1925 na Vyššej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave na Fajnorovom nábreží spolu s budúcim vojenským veliteľom SNP generálom Jánom Golianom /1906–1945/. Neskôr študoval na viedenskej Vysokej škole svetového obchodu (*Wirtschaftsuniversität Wien*), plynule hovoril viacerými svetovými jazykmi. Do komunistickej strany vstúpil v roku 1931. Počas vojny žil v Londýne. Od roku 1943 bol ekonomickým poradcom exilového ministra zahraničia Jána Masaryka.

Po vojne a návrate do Československa sa stal námestníkom ministra zahraničného obchodu. Zatkli ho už roku 1949. Patril k trom obžalovaným, ktorí proces (so Slánskym a spol.) prežili. Po prepustení pracoval v robotníckej profesii, po rehabilitácii r. 1963 sa stal spolupracovníkom Ottu Šika pri príprave ekonomickej reformy Československa. O svojich skúsenostiach z procesu napísal často citovanú knihu *Svedectvo o procese s vedením protištátného sprisahaneckého centra na čele s Rudolfom Slánskym*, ktorá mohla vyjsť až r. 1968 a počas

„normalizácie“ bola opätovne zakázaná. Podobný osud mal aj jej autor. Počas pražskej jari 1. mája 1968 prepožičal prezident Ludvík Svoboda Eugenovi Löblovi Rád práce za „dlhoročnú obetavú politickú a verejnú činnosť“. O dva roky neskôr ho smutne známa komunistická brožúra *Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti* zaradila medzi „popredných reprezentantov reakčných síl, ktoré sa z pozícií sionizmu angažovali v boji proti socializmu“. V tom čase už Eugen Löbl žil v emigrácii v Spojených štátoch, kde prednášal ekonómiu na viacerých univerzitách. Stal sa podpredsedom Svetového kongresu Slovákov, úzko spolupracoval s jeho predsedom Štefanom Romanom. Zomrel v New Yorku r. 1987.

VAVRO HAJDŮ

Vavro Hajdů študoval na gymnáziách v Skalici a v Bratislave, vysokoškolské vzdelanie získal v rokoch 1931–1935 na Právnickej fakulte Komenského univerzity v Bratislave, kde mu bol priznaný titul JUDr. Vzdelanie v oblasti práva a politických vied si doplnil v Paríži na L'Institut des hautes études internationales (1933–1934) a postgraduálne na L'École libre des sciences politiques (1936–1938).

Tretí, kto proces so Slánskym prežil, bol ostravský rodák Artur London. Foto archiv.

Bol ľavicovo orientovaný a kritický k politike Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Právnickú prax začal ako advokátsky koncipient v Senici, neskôršie praco-

val v advokátskej kancelárii Vladimíra Clementisa v Bratislave. S Clementisom nadviazal celoživotnú spoluprácu aj osobné priateľstvo. Emigroval ešte v predvečer druhej svetovej vojny do Francúzska (kde bol opätovne v styku s Clementisom). Vstúpil do zahraničnej československej armády a po porážke Francie bol evakuovaný do Anglicka. Krátko pôsobil ako vedúci slovenského vysielania BBC v Londýne a potom sa stal zamestnancom exilového Ministerstva zahraničných vecí

Vavro Hajdů. Foto archiv.

ČSR. Pred koncom vojny vstúpil do komunistickej strany.

Po návrate do Československa pracoval v diplomatických službách a ako vedúci československej delegácie sa zúčastnil spojeneckej konferencie o vojnových reparáciách v Paríži. Zastupoval československú vládu na viacerých medzinárodných konferenciách vrátane zastupovania na Valnom zhromaždení OSN v New Yorku.

V roku 1949 sa stal námestníkom ministra zahraničia V. Clementisa. Popri tom pôsobil aj ako vedúci katedry mezinárodného práva na Právnickej fakulte UK v Prahe. Po odvolaní a následnom uväznení Clementisa (1951) sa skončila aj kariera Vavra Hajdů, ktorého zaradili medzi obžalovaných v procese so Slánskym.

Po rehabilitácii v roku 1956 režim do istej miery rešpektoval jeho odbornú kvalifikáciu a jazykovú vybavenosť. Počas nasledujúcich rokov bol zamestnancom Ústavu štátu a práva ČSAV. Zomrel roku 1977 počas služobnej cesty do Mníchova. Urna s jeho popolom je uložená na šareckom cintoríne v Prahe-Dejvicích. (jf)

SAMUEL STEINHERZ

Výročí narození i úmrtí (16. prosince 1857 – 16. prosince 1942)

Na 16. prosince letošního roku připadá 80. výročí úmrtí významného historika Samuela Steinherze (shodou okolností zemřel v den svých 85. narozenin). Tento muž vyrůstal v liberální době, kdy Židé dosáhli plné emancipace a mohli se uplatnit v oblastech, do nichž jejich předci nebyli vpuštěni. Samuel Steinherz dosáhl, byť s potížemi, profesního a společenského uznání, své poslední dny však prožil v běsné době nového barbarství, které nastolili vůdci národa, k němuž se on a další Židé jeho generace dlouho hlásili. S prvními varovnými znameními se setkal již dvacet let před svou smrtí.

RODINA

Samuel Steinherz se narodil v malebném městečku Güssing (Němetújvár) v Burgenlandu. Tato země, která patřila od středověku k uherskému království, byla po první světové válce připojena k Rakouské republice. Oblast byla národnostně smíšená, Steinherzovi, obdobně jako většina židovské komunity, hovořili německy. Pro podnikavého otce Eduarda Steinherze, obchodníka, nebyl třítisícový Güssing tím pravým místem. Roku 1862 přesídlil s rodinou do Vídně a zanedlouho potom do Štýrského Hradce (Graz), kam již dříve zajížděl na svých obchodních cestách. Pozoruhodné je, že se zde Eduard Steinherz kromě obchodu se zemědělskými produkty nějaký čas věnoval i prodeji obuvi vyrobené chovanci místního vězení. Uplatňoval se i ve veřejném životě a stal se místopředsedou židovské obce.

STUDIA

Ve Štýrském Hradci Samuel Steinherz navštěvoval gymnázium a po jeho ukončení rovněž univerzitu. Na ní se roku 1875 zapsal ke studiu historie a germanistiky. Tento krok byl ve své době neobvyklý, Židé většinou mířili ke studiu medicíny či práv. Po získání doktorátu filosofie na základě dizertace

o vztahu Ludvíka I. Uherského k Itálii pokračoval v letech 1883–1885 v odborné přípravě na prestižním vídeňském Ústavu pro rakouský dějezpyt (dvouletý kurz zakončil prací o vztahu Ludvíka I. a Karla IV.). Odborně se začal specializovat na dějiny papežské diplomacie v 16. století a podnikal studijní cesty do zahraničních archivů (např. v roce 1894 získal stipendium k bádání ve Vatikánu). Přes vědecké úspěchy se

Samuel Steinherz s manželkou Sofií krátce po svatbě. Foto archiv.

jeho cesta k habilitaci neúměrně prodlužovala. Za zadrhnutím akademické kariéry stálo Steinherzovo vyznání. Mnozí mladí ctizádostiví vědci z židovských rodin v obdobné situaci přistoupili na mravní kompromis a podstoupili konverzi. Takové „řešení“ bylo pro zásadového Steinherze nepřijatelné. V období 1889–1894 vystudoval ve Štýrském Hradci právnickou fakultu. Znalost práva (především jeho dějin) je pro historika jistě užitečná, zdá se však, že se Steinherz juristickým studiem spíše pojišťoval pro případ, že by si nakonec musel zvolit praktické povolání.

AKADEMICKÁ KARIÉRA

V polovině devadesátých let došlo v jeho osobním životě i profesní dráze k příznivému obratu, roku 1893 se uzavřený Steinherz seznámil s vídeňskou rodačkou Sofií Kestelovou (1865–1943), s níž se za tři roky oženil. Manželství ve své

době již nemladých snoubenců bylo šťastné a narodilo se v něm pět dětí. Roku 1895 se Steinherz habilitoval na Vídeňské univerzitě a získal zde pozici soukromého docenta. Uznání odborné veřejnosti mu přineslo vydání prvního dílu edice zpráv papežských nunciů (roku 1897). Docentské místo neznamenovalo sociální jistotu (připomeňme jen, že Tomáš Garrigue Masaryk se jako již ženatý soukromý docent musel živit dáváním kondicí). Čekání na profesuru trvalo další roky. Samuel Steinherz si realisticky uvědomoval, že naděje na místo na Vídeňské univerzitě

jsou nulové. Poté, co neuspěl jeho pokus získat profesuru v Innsbrucku, přijal roku 1901 místo mimořádného profesora v oboru pomocných věd historických na Německé Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze (roku 1908 mu zde byla v tomto oboru přiznána profesura řádná). Pro školní rok 1913/14 byl též zvolen děkanem filosofické fakulty. Konečně roku 1914 dosáhl Steinherz řádné profesury na prestižní katedře rakouských dějin.

PRAHA

Během svého pražského působení se kromě výuky věnoval vědecké a editorské činnosti, navíc se aktivně účastnil spolkového života ve Společnosti pro dějiny Němců v Čechách. V době, kdy byla Praha (a ostatně celá říše) dějištěm národnostních střetů, si Steinherz, ačkoli o jeho příslušnosti k německému národu nebylo možné mít pochyb, uchovával střízlivý nadhled, držel se vědecké objektivity, a především zůstal politicky přísně neutrální. To jistě neplatilo o jeho předchůdci na katedře rakouských dějin, nesmiřitelném „čechožroutovi“ Adolfu Bachmannovi, který měl na svědomí krach pokusů o česko-německé vyrovnání. Dobovou atmosféru v akademických kruzích charakterizuje skutečnost, že jmenování významného historika umění Maxe Dvořáka profesorem Vídeňské univerzity vedlo roku 1905 nejen k pomlouvačné kampani v tisku a parlamentní interpelaci, ale i k hlasitým demonstracím velkoněmeckých

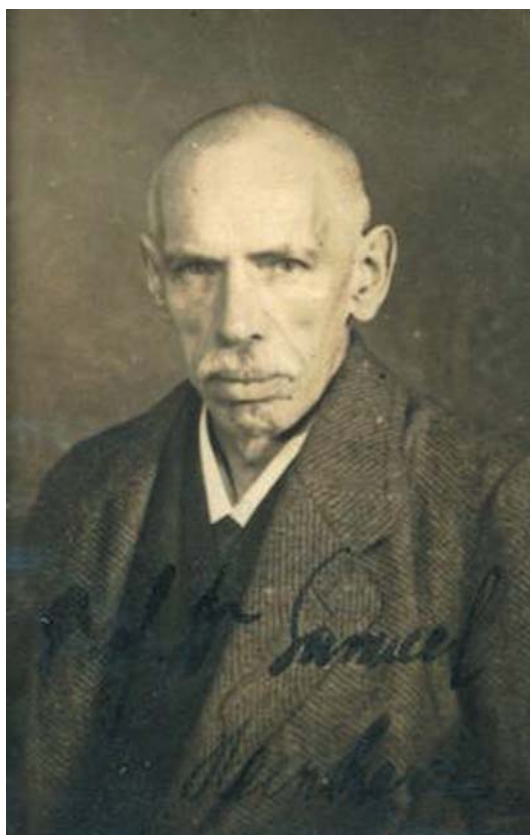
studentů, kteří protestovali proti čechizaci univerzity.

Rozpad habsburské monarchie těžce postihl německou menšinu v českých zemích, která přišla o své výsadní postavení; mezi českými Němci se posilovaly radikální nacionalistické nálady. Nemohlo se to neprojevit v univerzitním prostředí. Profesori (nově pojmenované) Německé univerzity v Praze zachovávali vůči novému státu loajalitu, část z nich však zamýšlela přenést sídlo své vysoké školy do Liberce, který byl centrem českých Němců. Záměr secese podporovali ovšem především radikálně nacionalističtí studenti.

STEINHERZOVA AFÉRA

Vnitřní chod univerzity, včetně voleb akademických hodnostářů, se pohyboval ve starých kolejích. Roku 1922 připadlo právo navrhnout kandidáta na rektora filosofické fakulty, vzhledem ke svému služebnímu stáří byl kandidaturou poctěn Samuel Steinherz, který byl také 21. června dvacetičlenným kolegiem sboru volitelů zvolen. Nepsaným zákonem bylo, že pokud byl zvolen Žid, volitelům poděkoval a úřad s udáním přijatelných důvodů odmítl (většinou šlo ovšem o důvody zástupné). Za staré monarchie za to býval odškodněn titulem dvorního rady. Samuel Steinherz se však odmítl zvyklosti podřídít a úřad přijal. Tím vyvolal bouři, jejíž rozsah zřejmě nepředvídal. Představa, že by v čele univerzity stannul nepokřtěný Žid, byla pro nacionalistický tábor naprosto nepřijatelná. Němečtí árijští studenti ze spolků Germania a Academia vznesli v polovině listopadu 1922 protest k akademickému senátu, vstoupili do stávků a obsadili budovu rektorátu. Stávku podpořili i radikální studenti pražské Německé techniky a dalších německých vysokých škol v zemi. Akademický senát se rozhodl pro přerušování přednášek. Rector magnificus se pokusil uklidnit studenty prohlášením, v němž se přihlásil k německé národnosti a kultuře a vysvětlil svoje stanovisko k přestěhování univerzity. To jeho antisemitské protivníky nepřesvědčilo, liberální

Němec Steinherz si – jistě s údivem – vyslechl obvinění ze sionismu. Za napadeného akademického hodnostáře se kromě židovských studentů postavili členové tradičně svobodomyšlně orientovaného spolku Rede- und Lesehale a rovněž i socialisticky zaměřeni studenti. Ve prospěch rektora a respektování platných zákonů se vyjádřili i profesori a docenti. Strany konfliktu si uvědomovaly, že vyhrocená situace ohrožuje akademické svobody a zájmy německé menšiny. Ze strany naciona-

Samuel Steinherz v pozdějších letech. Foto archiv.

listů v té době padl i návrh na zavedení *numeri clausu* – omezení počtu židovských studentů. Koncem listopadu se s pomocí úřadů podařilo stávku přerušit, stále však hrozilo její obnovení. Rektor napadený v nacionalistickém tisku postupně ztratil důvěru v podporu svých kolegů. Na základě vyhodnocení své pozice podal únoru 1923 demisi, kterou ovšem tehdejší sociálnědemokratický ministr školství a národní osvěty Rudolf Bechyně ze zásadních důvodů nepřijal. Rektorovi nezbývalo než požádat o dovolenou. Antisemitští kraválisté nakonec dosáhli svého.

ZMĚNA ORIENTACE

Zážitky ze „Steinherzovy aféry“ přinesly německy hovořícím Židům z českých zemí tvrdý šok, který vedl k přehodnocení jejich postojů a nové politické orientaci na československý stát. Pro Samuela Steinherze, který roku 1927 odešel do penze, přinesl střet s realitou rasisticky založeného německého nacionalismu návrat k židovským kořenům a obrat ve vědeckém zájmu. Dokončil sice své dlouho rozpracované projekty (např. edici dokumentů k dějinám schizmatu 1385–1395), nově se však zaměřil na dějiny Židů v Čechách ve středověku a raném novověku. Budiž zdůrazněno, že se dosud židovské tematice vyhýbal. Roku 1927 se ujal redakce sborníku *Die Juden in Prag* vydaného k 25. výročí založení lóže Praga řádu B'nai B'rith. Následujícího roku se Steinherz podílel na ustanovení Společnosti pro dějiny Židů v Československé republice, které tento filantropický řád inicioval. Samuel Steinherz byl vedoucím redakční rady a vydavatelem dodnes vysoce ceněného vědeckého periodika, které v letech 1929–1938 vycházelo ve dvou jazykových mutacích: *Ročenka Společnosti pro dějiny Židů v Československé republice / Jahrbuch der Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Českoslovakischen Republik*. Steinherz dokázal získat příspěvky řady špičkových historiků, přičemž nepřihlížel k jejich národnosti či náboženské a ideologické orientaci. Bylo jeho zásluhou, že se dosud zanedbávaný výzkum dějin českých Židů dostal na vysokou odbornou úroveň.

SMRT V TEREZÍNĚ

Činnost společnosti ukončila nacistická okupace. Samuel Steinherz byl 6. července 1942 se ženou deportován do Terezína, kde se ještě stačil zapojit do osvětové činnosti. Tématem jeho zářijové přednášky byly „obrázky z dějin Židů v Čechách“. Podmínky v ghettu snášel těžce a 16. prosince téhož roku zde zemřel. Jeho milovaná manželka Sofie ho následovala 28. července 1943.

ALEXANDR PUTÍK

HOLÍČ 2022

Alarmujúci stav židovského cintorína je aj našou smutnou vizitkou

Tohtoročný európsky deň židovskej kultúry sme s manželkou využili na návštevu Holíča – malého mestečka ležiaceho takmer na hraniciach Českej republiky a vzdialeného od Bratislavy asi 90 km. Pred vojnou žila v Holíči početná židovská komunita s bohatou históriou. Prvé záznamy o nej pochádzajú zo 16. storočia. Samotné mestečko Holíč sa dostalo do majetku cisárskych Habsburgovcov roku 1736 a táto skutočnosť bola pre tamjšiu židovskú obec výrazným prínosom. Bola to jediná obec na Slovensku, ktorá podliehala priamo cisárskemu dvoru vo Viedni. Za zmienku stojí aj skutočnosť, že panovníčka Mária Terézia (na ktorú v iných súvislostiach nespomíname veľmi pozitívne) udelila roku 1751 holičským Židom viaceré privilégia, okrem iných aj právo udržiavať cintorín, synagógu, mikve, kôšerný výsek mäsa a vyznačovať eruv definujúci hranice „šábesového územia“. V pozadí udeľených privilégií je pravdepodobne vplyv Františka Štefana Lotrinského (manžela Márie Terézie), ktorý sa v Holíči často zdržiaval a na svojich panstvách zamestnával značný počet židovských aj nežidovských obyvateľov Holíča. Ako výborný hospodár si uvedomoval schopnosť židovských obyvateľov a ich význam pre jeho podnikateľské aktivity.

Maximum relatívneho počtu Židov v Holíči bolo v roku 1869, keď tvorili 27 percent populácie, čo predstavovalo 1316 židovských obyvateľov. Následne ich počet klesal na približne 400–500 židovských obyvateľov tvoriacich v medzivojnovom období 7 percent celkového počtu Holičanov, avšak výrazne zastúpených v hospodárskom, kultúrnom a politickom živote mestečka. Holičska obec bola životaschopná, vykazovala mnohé aktivity a spravovala viacero objektov umožňujúcich plnohodnotný náboženský aj spoločenský život.

Bodku za židovskou tradíciou Holíča urobil holokaust. Prežiť sa podarilo asi 30 holičským Židom, avšak ich povojnový pobyt v Holíči netrval dlho a komunita krátko po vojne zanikla. Dnes v Holíči nebyva žiaden obyvateľ židovského

pôvodu. Z niekdajších objektov patriacich židovskej obci je už viditeľný len cintorín s pôdorysom 70 m x 50 m nachádzajúci sa na okraji mestečka v blízkosti nedávno postavenej kamennej rozhľadne, ktorá je miestnou turistickou atrakciou.

ZÁMOK A CINTORÍN

V Holíči sme najprv navštívili niekdajší cisársky zámok, ktorý je momentálne v správe mesta. Nie je v najlepšom stave, ale vidieť, že mesto sa snaží o jeho ochranu. V kedysi nádherných sálach je zničená podlaha, na stenách chýbajú omietky a na stropoch vidieť novo inšta-

Židovský cintorín v Holíči. Foto autor.

lované keramické prvky. Ale celý objekt je staticky zabezpečený, pivnice zámku sú vypratane a nosné steny spevnené tlakovou injektážou cementu, strecha je opravená a pomalým tempom sa rozbiehajú aj práce v interiéroch. Oprava bude trvať dlhé roky, možno desiatky rokov, ale zánik tu nehrozí.

Zo zámku sme zamierili k židovskému cintorínu na okraji mesta. Nebol prístupný verejnosti, ale cez rozborený plot sme sa bez námahy dostali do vnútra. Môžem povedať, že som videl mnoho židovských cintorínov. Viaceré aj po útokoch vandálov, so zhodenými, zvalenými alebo rozbitými náhrobnými kameňmi. Ale niečo podobné cintorínu v Holíči som ešte nevidel. Bol to obraz dlhodobého a rozsiahleho ničenia ľudským vandalizmom, kombinovaný s ničivou silou prírody. Cintorín obsahuje stovky hrobov (možno ešte viac). Značná časť náhrobných kameňov je zničených, zhodených na zem, rozbitých alebo úplne chýbajúcich. Zem je pokrytá

množstvom úlomkov kameňa, ktoré už asi nikto nedokáže roztriediť a priradiť k hrobom. Je vysoko pravdepodobné, že hodnotnejšie kamene sú kradnuté a odnášané, poloha cintorína umožňuje nepozorovaný príchod aj odchod ľuďom aj vozidlám. Rozsah ničenia je značný, aj keď treba dodať, že množstvo náhrobov, väčšinou starších a kamenársky menej zaujímavých, ešte stojí. Nechcem zatajiť ani šokujúci pohľad na niekoľko otvorených hrobov lemovaných rozhádzanými ľudskými pozostatkami. Priložené fotografie čiastočne dokumentujú vzhľad tohto smutného miesta, ktorého dnešný stav vyvolá v neinformovanom návštevníkovi šok.

KTO JE ZODPOVEDNÝ?

Za židovské cintoríny v miestach bez jestvovania komunity je zodpovedný ÚZ ŽNO. Treba dodať, že zväz registruje na celom území Slovenska 788 cintorínov, pričom 512 z nich má vo vlastnej správe. Spravovanie a udržiavanie takého množstva cintorínov prekračuje technické aj finančné možnosti zväzu a zároveň predstavuje koncepčne nedorišený problém.

O stave cintorína v Holíči som hovoril s viacerými predstaviteľmi ÚZ ŽNO. Bolo mi povedané, že mesto Holíč sa pred niekoľkými rokmi uchádzalo o kúpu pozemkov patriacich ÚZ ŽNO, na ktorých je dnes postavená pekná kamenná rozhľadňa, niekoľko sto metrov vzdialená od cintorína. ÚZ pozemok pod rozhľadňou nepredal, ale prenajal mestu Holíč. Protihodnotou zo strany mesta bol záväzok starať sa o cintorín. Ak je táto informácia správna (zmluvu som nevidel), tak minimálne časť zodpovednosti za stav cintorína padá aj na miestne komunálne orgány. Predpokladám, že ani viacerým orgánom štátnej správy (správa pamiatok a kultúrneho dedičstva a vzhľadom na rozsah ničenia aj Polícia SR) by nemal byť osud cintorína ľahostajný. Nemožno však očakávať, že by prípadný záujem štátnych orgánov mohol zásadne zmeniť súčasný stav, skôr sa treba pripraviť na odpovede podľa vzoru „problém sa nás netýka“.

Týmto príspevkom sa nechcem nikoho dotknúť, nikoho obviňovať, chcem upozorniť na alarmujúci stav cintorína, ktorý je aj našou smutnou vizitkou.

JARO FRANEK

IZRAEL: Krok k teokracii?

Dopadlo to dobře, nebo špatně? Tato otázka se klade po volbách. Jen ve vzácných situacích se ozve konsenzuální odpověď, že to dopadlo dobře. Třeba v Československu v červnu 1990, kde šlo spíše o referendum, ve kterém Občanské fórum porazilo KSČ.

Ve společnostech rozdělených na dva velké tábory odpoví polovina, že to dopadlo dobře, a druhá polovina, že špatně. Třeba v USA po volbě prezidenta. Nebo v Izraeli rozděleném na tábory „Bibi“ a „Antibibi“. Takže jak dopadly volby do Knesetu z 1. listopadu?

Ti, kdo si po třech letech chaosu a čtyřikrát opakovaných předčasných volbách přáli konečně stabilní většinu, z níž vzejde stabilní vláda, mohou říkat, že to dopadlo dobře. Vyhrál Likud a Benjamin Netanjahu, už teď rekordman v počtu let strávených v úřadu izraelského premiéra, opět sestaví vládu. Bude se opírat o většinu 64 hlasů z celkem 120 poslanců Knesetu.

Ale ti, kdo si přáli vládu, jež by navazovala na předchozích asi dvacet let (ať už byli premiéry Šaron, Olmert, Netanjahu či Bennett), na establishmenty hospodářsky liberální, společensky sekulární a schopné komunikovat se světem i arabskými státy, zřejmě odpoví, že to dopadlo špatně. Že vládu povede Netanjahu, v jejich očích arogantní sobec a obžalovaný korupčník, pro ně není novinka. Ale předchozí „Bibiho“ vlády zemi přivedly k úspěchu ekonomickému, technologickému i vědeckému. Do situace, kdy dokázala vyjít s USA, Ruskem i Tureckem, nevedla velké války (nanejvýš pár dnů trvající zásahy proti raketovému ostřelování z Gazy) a dokázala navázat vztahy se Spojenými emiráty, Bahrajnem, Ománem, Marokem, Súdánem, ba do jisté míry i se Saúdskou Arábií. Bude to pokračovat?

Problém je v tom, že Likud sice jasně vyhrál a bude motorem nové vlády, ale bude se opírat jen o polovinu (32) poslanců vládní koalice. Druhou půlku (32) tvoří zástupci stran, které se definují jako náboženské: Náboženský sionismus, Šas a Jednotný judaismus Tóry. Za 75 let his-

torie Státu Izrael je to poprvé, kdy se vláda bude z poloviny opírat o náboženské strany. Navíc – v případě Náboženského sionismu Itamara Ben-Gvira a Becalela Smotriče – o strany radikální, ba označované za krajní pravici. Proto se v médiích objevily i obavy z možné cesty k teokracii.

JAK ZANIKLA LEVICE

Namísto je otázka. Proč nastal takový vývoj? Proč po čtyřech předčasných volbách za sebou přišel tento výsledek? Proč právě teď se síly označované za krajní pravici dostaly do vlády?

Univerzální vysvětlení schází. Je to spíš mozaika drobnějších věcí. Třeba to,

Odstupující premiér Naftali Bennett a nastupující premiér Benjamin Netanjahu.

že nikdo jiný než tyto strany do koalice s „Bibim“ nechtěl. Nebo loňské násilnosti v etnicky smíšených městech označované za pogromy izraelských Arabů na židovské spoluobčany. To mohlo vybudit mnohé voliče natolik, že hlasovali pro strany neskrývající se s tím, že „udělají pořádek“.

Naznačuje to i posun volebních výsledků důležitých politických táborů od dubna a září 2019 přes březen 2020, březen 2021 až po 1. listopad 2022. Vývoj v počtu získaných mandátů šel takto: Likud – 35, 32, 36, 30, 32. Čili plus minus stále totéž. Levice – 10, 11, 7, 13, 4. Čili velký propad letos. Náboženská pravice – 5, 7, 6, 6, 14. Čili výrazný vzestup letos.

S politickým blokem Náboženský sionismus se do vlády dostávají lídři jako Itamar Ben-Gvir (neabsolvoval vojenskou službu, čímž se v izraelské politice vymyká, protože armáda ho jako radikála nechtěla) či Becalel Smotrič (sám si říká „hrdý homofob“, navrhl etnické rozdělení lůžek v porodnicích, aby židovské a arab-

ské děti neležely vedle sebe). Při psaní tohoto textu ještě nebyla vláda hotová, ale média zmiňovala, že Gvir chce ministerstvo vnitřní bezpečnosti (rozhodoval by o policii) a Smotrič rezort obrany. Dani Jatom, bývalý ředitel Mosadu, k tomu řekl: „To je demokracie. Předpokládám, že projeví odpovědnost ohledně tajných informací.“ Nicméně sám Netanjahu si velmi pospíšil a již 4. listopadu odmítl návrhy na možné omezení pochodů hrdosti společenství LGBT+. Můžeme spekulovat, že tak ukázal mantinely novým společenstvem-konkurentům a zároveň vyslal signál do Ameriky, na tyto věci až přecitlivělé.

ZÁKON O NÁVRATU ZŮSTANE

O tom, jak je to s obavou z možné cesty k teokracii, napsal Judah Ari Gross ob-

sáhlý článek na web Times of Israel. Jsou v něm bohaté citování lidí z různých prostředí. Například Šlomit Ravická Tur-Paz vede Centrum sdílené společnosti v Ústavu pro izraelskou demokracii. Seth Farber je ortodoxní rabin ze sdružení za náboženská práva Itim. Tani Frank řídí Centrum pro judaismus a politiku státu v Institutu Šaloma Hartmana.

V jádru se shodují, že teokracie, jak se jí lidé obávají, nehrozí. Že radikální lídři radikálních stran prodou obdobím, kdy chtějí demonstrovat své vítězství, ale pak se soustředí na věci, jež jsou pro ně snadněji dosažitelné. A hlavně na takové, pro které není třeba měnit zákony (to by v Knesetu narazili), ale lze je prosadit silou vlávy. Třeba by šlo v jistých agendách omezení vlivu soudů. Grossův článek dělí úvahy na ty, které se mohou uskutečnit, a ty, které spíše ne.

Lze zarazit reformu udílení kašrutových licencí v pohostinství a potravinářství, která vzala monopol vrchnímu rabínátu. Co se týče jmenování žen do místních náboženských rad, což prosadila minulá vláda, může to být tak, že již jmenované ženy zůstanou, ale nové přibývat nebudou. Nicméně prý nehrozí, že by se změnil například zákon o návratu. Radikálové chtějí, aby byl pojat ryze halachicky, což by snížilo příliv nehalachických Židů mezi přistěhovalci. Prý ale vědí, že takto zásadní věc by neprosadili.

ZBYNĚK PETRÁČEK

PREZIDENT KOUZELNÍKŮ ... a další události

/Vybráno z českých médií/

„Téměř ve všech zemích Evropy se roztaňuje mocný, nepřátelsky smýšlející stát, jenž je se všemi ostatními ve válce a leckde občany strašlivě utlačuje; je to židovstvo.“ Či to jsou slova a jakého jsou data? Pro zajímavost: Johann Gottlieb Fichte, 1808. Knihu německého judaisty o dějinách antisemitismu doprovází mnohé takové či ještě horší dobové citáty, nejstarší sahají už do doby předkřesťanské. Dozvíme se v ní, jak a proč se zrodil antisemitismus, kde všude v dějinách se projevoval, jak je znovu na vzestupu v době internetu a rozmáhajících se radikálně pravicových ideologií a co se s tím dá (mělo by) dělat. Psát krátké dějiny antisemitismu je smělý plán, neboť antisemitismus má dějiny velmi dlouhé.“ O knize Petera Schäfera *Krátké dějiny antisemitismu* píše *Vesmír*. (1. 11.) ■ Říkali jí krásná Helena. Po té Trojské. Ale žila ve vsi Dobrá Voda Lipnická u Dolního Města na Havlíčkobrodsku. Jmenovala se Helena Šmolková. V den výročí vzniku samostatného Československa odhalili na návsi u bývalého hostince Kámen zmizelých a pamětní tabulku věnovanou židovské rodině Šmolkových. (Havlíčkobrodský deník, 5. 11.) ■ Institut Paměti národa Pardubice otevřel letos v březnu ve sklepních prostorách Machoňovy pasáže neobvyklou expozici, která pomocí moderních technologií a skutečných příběhů vtahuje své návštěvníky do minulosti. Na začátku prohlídky si vyberou příběh, který budou v následujících 90 minutách sledovat, a pak už se nechají unášet vyprávěním pamětníka doplněným o projekce, netradiční efekty, rozšířenou realitu a interaktivní obrazovky. Díky jejich propojení zažijí mnohé! Nahlédnou do druhé světové války s Jarynou Mlchovou, která díky objevu neznámé sloučeniny zachránila stovky Židů. Nebo si nechají odvyprávět osud generála Tomáše Sedláčka, který prošel snad všemi evropskými druhoválečnými bojišti. (Pardubický deník, 5. 11.) ■ V Kamenici nad Lipou si v pátek připomenou židovské obyvatele odvěčené před 80 lety do terezínského koncentračního tá-

bora. „Piety se zúčastní zástupci liberální kongregace z Velké Británie, kteří přes 40 let využívají svitek Tóry původem z Kamenice nad Lipou,“ řekl Daniel Matějka z Českobratrské církve evangelické, jejíž kamenická modlitebna byla dříve synagogou. Přesné datum odjezdu Židů z Kamenice podle Matějky není známo, bylo to ale v listopadu 1942. Přes 40 lidí by měla připomínat pamětní deska umístěná na budově vlakového nádraží, které spravuje společnost Jindřichohradecké místní dráhy. (MF DNES, 9. 11.) ■ „Pamatuju si, jak jsem seděl v pronajatém bytě v centru města a četl Demetzovu knihu. Je to sbírka esejů věnovaných česko-německo-židovským vztahům v 19. a 20. století a formování české identity a kultury v zemi po staletí obývané Čechy, Němci i Židy. Demetz vypráví o osudech intelektuálů a spisovatelů, kteří byli svědky a mnohdy i účastníky tohoto procesu, od Bernarda Bolzana a Siegfrieda Kappera po Franze Kafku a Jiřího Orteny (tak mě napadá, že studenti bohemistiky by se měli povinně učit německy), píše živým jazykem plným digresí, anekdot a vzpomínek,“ uvádí polský bohemista Aleksander Kaczorowski v textu *Psát jako Demetz*. (Host, 10. 11.) ■ Gymnáziem nedokončil, kariéru začínal v lihovarnické branži. Přesto se Julius Firt vypracoval do čela prestižního nakladatelství Františka Borového. Získal pro něj jako autory třeba bratry Čapky. Pocházel z rodiny s kořeny v židovské komunitě ze Sestrouně na Sedlčansku. „V Sedlčanech se teprve po roce 1848 začala postupně vytvářet skupina Židů, kteří podnikali, byli úspěšnými obchodníky a stali se pro kraj požehnaním,“ uvedl k tomu historik Jiří Páv. (MF DNES, 16. 11.) ■ Písně sefardských Židů zněly v Novém Strašecí. Program složený ze sefardských písní plných emocí a jižanského temperamen-

tu představil renomovaný hudební soubor Plaisirs de Musique, jehož uměleckým vedoucím je Jan Čižmář. Hlavní hvězdou večera byla zpěvačka Eliška Tesařová, která si svým podmanivým a srdečným projevem získala publikum a přenesla všechny přítomné v čase do dávných dob sefardských Židů prostřednictvím jejich hudby. (Rakovnický deník, 16. 11.) ■ Přátelil se s Hitlerem, byl nacionálním socialistou a za války prezidentem Kroužku kouzelníků či producentem propagandistických filmů. Helmut Schreiber alias Kalanag. Příběh Helmuta Schreiberova je zářným příkladem toho, jak někteří přes nestoudnou spolupínavu dokázali po roce 1945 popírat svou nacistickou minulost a ještě udělali kariéru. Rodák z malého města nedaleko Stuttgartu byl nadaný a dostal se na studia filozofie na mnichovské univerzitě. Bohužel jeho osobní postoje k životu ho přivedly do NSDAP, jejímž hrdým členem byl od roku 1933. Ještě předtím se spřátelil s Josephem Goebbelsem, kterého poznal jako herec a filmový producent. Už před válkou vyráběl propagandistické filmy a během ní se stal také prezidentem Kroužku kouzelníků, z něhož vyloučil všechny židovské mágy. Je nepopíratelné, že Schreiber nacismus otevřeně podporoval, znal se s Hitlerem a přátelil se s řadou důstojníků SS. Po válce mu zakázali točit filmy a načas také kouzlit. (TV magazín, 21. 11.) ■ „Láska k vlastnímu národu, mateřské řeči a rodině hrouď budiž ve vši účt. Ty věci jsou nezczitelným jměním každého člověka.

Všichni, kdo mají toto bohatství v účt, musí to však dokumentovat především tím, že je nebudou nikomu brát či umenšovat. To by mělo být podle řádu lidského společenství samozřejmostí. Nemluví-li se lidem do toho, jak mají nakládat se svou mateřskou řečí a národností, pak je to s oběma těmi věcmi v pořádku,“ napsal Emil Flusser, českobudějovický lékař, v roce 1932, tedy přesně před 90 lety, ve své knize *Válka jako nemoc*. Léčil, mnohdy i zadarmo, české, německé i židovské děti v Českých Budějovicích, než byl i se svou rodinou coby Žid poslán do koncentračního tábora v Polsku, kde zahynul. (Novohradský zpravodaj, 22. 11.)

jd, ilustrace Jiří Stach

MARK POLEVOJ (16. 11. 1932–12. 11. 2022)

Někdy na sklonku roku 1991 nebo snad až na začátku roku 1992, nepříliš dlouho poté, co opustil černomořskou Oděsu, se na pražské obci poprvé objevil malý usměvavý pán, který se měl posléze na léta stát její charakteristickou součástí. Mluví o Marku Polevojovi, kterému tehdy bylo šedesát let a s nímž jsme se v pondělí 14. listopadu po třiceti letech, které v Praze strávil, na pražském Novém židovském hřbitově rozloučili.

Obec ho zaměstnala nejdříve ve skladu potravin a později, když se prokázala jeho spolehlivost, i jako mašgiacha, tedy člověka, který dohlíží, zda jsou při přípravě jídel pro obecní restauraci dodržována pravidla kašrutu. Zkrátka zda je všechno košer, jak je předepsáno. Původně bylo jeho království v podzemí židovské radnice, kde byly uskladněny nejrůznější věci včetně uhlí pro kotelnu, která se tam rovněž nacházela. Pan Polevoj ve svém oddělení, vybaveném starobylými mrazáky a lednicemi, vždy v bílém plášti a se širokým úsměvem, vydával potraviny pro kuchyni a také těm, kdo vedli košer domácnost a potřebné věci si tam kupovali.

Byly to časy, kdy i administrativa načas propadla všeobecnému pocitu svobody a než se opět vzpamatovala a dosáhla dnešní mohutnosti, panovaly na obci poměry domácí a důvěrné. A tak bylo možné občas opustit redakci, spustit se do podzemí a pod záminkou, že se jde něco koupit, si s panem Polevojem posedět u čaje a popovídat si. S báječným ruským, tedy oděsko-rusko-židovským přízvukem vzpomínal na to, co ho v Oděse i v širé Rusi potkalo i minulo, co všechno jako velký čtenář přečetl, o vysokých školách, které v Moskvě vystudoval (měl tři vysokoškolské diplomy a titul inženýr v oborech ekonomie a financí), i o svém ročním studiu na moskevské filmové škole.

Jednou, poté co se zdvořile otázel, co právě nakladatelství Sefer vydává a chystá, vylovil z aktovky obálku a podal mi ji. „Je to rusky,“ oznámil trochu omluvně, „ale jak vím, učili jste se ve školách ruštinu po mnoho let a možná to nějak přeslabikuje-

te.“ Tak se mi dostaly do ruky jeho první povídky, z nichž některé už vyšly v různých ruskojazyčných časopisech.

Bez ohledu na desetileté studium jazyka Puškina a Babela jsem ovšem, jako zdrcující většina mých vrstevníků, rusky neuměl. Ale časem se našli překladatelé, které povídky zaujaly (mezi jinými Zlata Kufnerová a Libor Dvořák), a tak jsem se s nimi mohl seznámit i já. V Seferu nakonec pro

jeho poněkud odlišnou ediční orientaci nevyšly, ale na první knize, kterou Mark Polevoj v roce 2002 vydal pod názvem *Nové oděské povídky*, se naše nakladatelství přece jen podílelo – grafickou úpravou a návrhem obálky.

Brzy následovaly další knihy: *Povídky z Oděsy a jiných světů* (2005), *Z Oděsy do světa a zase zpět* (2007) a *Jubileum*. Jak názvy prozrazují, hlavním tématem je židovská Oděsa, v menší míře pak zkušenosti a zážit-

ky těch, kteří se rozhodli, podobně jako autor, město a zemi opustit a emigrovat. Některé příběhy, přeskupené do jiných souborů byly vydány také jako e-knihy či audioknihy. Jsou to v jádru zase ty příběhy, kterým jsem kdysi naslouchal v podzemí radnice, různě zdokonalené a doplněné, ale skoro vždy postavené jako vyprávění z vlastního života.

Mark Polevoj zemřel v dobrém stáří devadesátilet, parafrázoval rabin Efraim Sidon při rozloučení větu, kterou První kniha Mojžišova uvádí v souvislosti s úmrtím praotce Abrahama. I Mark Polevoj, jak řekl, „odešel v míru s lidmi, které tu po sobě zanechal, s Bohem, k němuž se jeho duše vracela, ale i sám se sebou, s člověkem, jímž v tomto světě byl a byl s ním rád“.

Tihje nišmato crura bicror hachajim.

JANA HERRMANNOVÁ (22. 1. 1940– 9. 10. 2022)

Před necelými dvěma měsíci, 9. října 2022, zemřela Jana Herrmannová, narozená v roce 1940 v Praze. V šedesátých letech pracovala v redakci deníku *Lidová de-*

mokracie a tam také zveřejnila své první povídky. Po příchodu ruských okupačních vojsk z redakce odešla, krátce žila v zahraničí a po návratu do Československa až do roku 1990 už žádné publikační možnosti neměla. Využila ale bezčasí normalizace a napsala bez nadsázky pozoruhodnou knihu o svém židovském otci, české matce, o širší rodině, o svém dospívání v šedesátých letech minulého století i o sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století.

Vůbec ale nejde o ten žánr, který provokuje ledasko a který má nejčastěji osobní a v lepším případě i dokumentární hodnotu, což ostatně také není málo. Chceme-li ale mluvit o literatuře, pak musíme použít jiná kritéria. Jedním z nich je, jak svěbytný, věrohodný a samostatně existence schopný svět se autorovi podaří vystavět a oživit. Janě Herrmannové se to v knize *Rodné hnízdo* (Sefer 2017) podařilo tak, že je její příběh radost číst. Mimo jiné pro humor, skutečný humor, který na mnoha místech text oživuje a vyplývá nikoli z třeskových point a schémat, ale z jazyka, situací a dialogů. To je druhá velká přednost textu: dialogy jsou věrohodné a přirozené. Toho se ovšem těžko dosáhne, jak mnozí autoři netuší, opakováním slyšeného, ale jistým posunem, který je učiní přirozenými právě tím, že se od citovaného reálu poněkud vzdálí a potom do textu, jehož realita je literární a také o něco vzdálená skutečnosti, zapadne, spojí se s ním a vytvoří novou skutečnost, která je od té původní k nerozeznání.

Také dobu tzv. normalizace se autorce podařilo zachytit věrohodně a celkem zábavně, i když její pohled právě neodpovídá tomu, co o této době, nepřítomnější, jakou poválečné generace absolvovaly, miní a vyučuje na pražské filozofické fakultě děkan Michal Pullmann.

Je ovšem třeba vzít v úvahu, že z Moskvy se mu Husákova éra mohla jevit jinak.

Zesnulá Jana Herrmannová jako spisovatelka zůstane nyní už trvale v kategorii „autorů jedné knihy“. Kdyby ale mnozí z českých autorů takovou jednu knihu napsali, nebyla by to pro česky psanou literaturu špatná zpráva. Byla by čitelnější a také, přes všechnen tragický kontext, který autorčinu knížku doprovází, veselejší. *Zichrona livracha.*

jd

Foto Karel Cudlín.

Foto archiv.

Pavel Hošek

CHASIDSKÉ PŘÍBĚHY

Mezi židovskou mystikou a krásnou literaturou

■ Pavel Hošek je profesorem religionistiky na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Zabývá se beletrií s duchovním obsahem a *Chasidské příběhy* jsou zatím posledním plodem tohoto zájmu a jím uspořádaný soubor s životopisnými portréty autorů lze chápat jako pozvání k četbě. V „chasidské antologii“ naleznete texty Nachmana z Braclavi, Jiřího Langerera, Martina Bubera, Abrahama Joshuy Heschela, Elieho Wiesela, Chaima Potoka a Isaaca Bashevisse Singera.

Vydalo Centrum pro studium demokracie a kultury v Brně roku 2022. 216 stran, dop. cena 269 Kč.

Martin Buber

CHASIDSKÁ VYPRÁVĚNÍ

■ Základní dílo pro všechny zájemce o chasidismus vychází již potřetí. Martin Buber zasvětil čtyřicet let svého života sbírání a převyprávění chasidských legend. Formou krátkých, často záhadných až anekdotických příběhů představuje autor učení a životní postoje chasidů, židovských „zbožných“, kteří se vyznačovali hlubokou vírou a důsledným zachováváním Zákona.

Vydalo nakl. Malvern v Praze roku 2022 (3. vydání). Z němčiny přeložila Alena Bláhová. 512 stran, dop. cena 568 Kč.

Ida Pfeifferová

CESTA DO SVATÉ ZEMĚ A EGYPŤA

Podniknutí od března do prosince roku 1842

■ Kniha představuje výjimečnou rakouskou cestovatelku Idu Lauru Pfeifferovou, která v průběhu čtyřicátých a padesátých let 19. století podnikla několik cest, včetně dvou výprav kolem světa. Během nich navštívila řadu blízkých i vzdálených míst: Palestinu, Egypt, Island, Skandinávií, Chile, Brazílii, Indii, Čínu, Tahiti aj. Své cestovní zážitky a poznatky zveřejnila v několika cestopisech, které si získaly značnou čtenářskou odezvu, Pfeifferová patřila k nejpopulárnějším cestopiscům své doby. Cestopis vyšel česky už v roce 1846 zásluhou J. E. Š. Křečka. Komentovaná edice Veroniky Faktorové si klade za cíl přiblížit dílo a osobnost jedné z prvních moderních cestovatelek i zohlednit místo, které obrozenecký překlad tohoto textu zaujímá v kontextu české literatury.

KNIHY UDÁLOSTI

Friedrich Feigl: *Pražský průvod*, asi 1944.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2022. K vydání připravila a úvodní studii napsala Veronika Faktorová. Z němčiny v roce 1846 přeložil Jan Evangelista Štěpán Křeček. 432 stran, cena 388 Kč.

Adolf Ornstein, Vilma Iggersová,
Karl Abeles

STO LET JEDNÉ ŽIDOVSKÉ RODINY NA ČESKÉM VENKOVĚ

■ Trojice vzpomínek zachycuje osudy tří generací jedné rodiny. V první části vzpomíná Adolf Ornstein na život své rodiny na Vysočině ve druhé polovině 19. století. Text vznikl jen několik let před jeho deportací do Terezína, kde zahynul. Vzpomínky stoleté historičky Vilmy Abeles Iggersové ve druhé části knihy zachycují její dětství a dospívání v Horšovském Týně, odkud v roce 1938 celá rodina odešla do kanadského exilu. Třetí část obsahuje jedinečnou korespondenci jejího otce Karla Abelese z let 1946–1952, který si dopisoval s bývalými německými sousedy, po válce vyhnány do Bavorska. V knize je přetištěno přes padesát fotografií z rodinného archivu. Je unikátním dokladem česko-německo-židovského soužití na českém venkově i silným svědectvím o ztrátě a nalézání domova.

Vydalo nakl. Karolinum v Praze roku 2022. K vydání připravila Kateřina Čapková. Z angličtiny přeložil Petr Dvořáček. 164 stran, dop. cena 250 Kč.

Tuvia Tenenbom

PO ČEM RABÍNI TOUŽÍ

■ Spisovatel, novinář, dramatik a esejista, rodák z Bnej Brak, žijící léta v USA, věnoval svou poslední knihu prostředí svého dětství a raného mládí: obtížně pochopitelnému a proniknutelnému světu ortodoxních Židů v Jeruzalémě. Po letech života

v liberálním New Yorku zjistil, že přestává rozumět prostředí dle jeho názoru příliš dominantní politické korektnosti a vydal se po vlastních stopách a proti proudu času. I v nové knize zůstává věrný taktice, již osvědčil v předchozích svazcích (*Chytte Žida, Všechny jejich lži, Čau uprchlíci!* ad.): klade zvědavé, zdánlivě naivní otázky, na které dostává povrchní, nevyargumentované a často překroucené odpovědi. Snaží se dál tázaného vyprovokovat, aby zjistil, co si doopravdy myslí. (Rozhovor s autorem viz *Rch* 11/2019.)

Vydalo nakl. Zeď v Praze roku 2022. Z angličtiny přeložil David Weiner. 467 stran, dop. cena 399 Kč (v e-shopu nakl. 300 Kč).

OPUS MAGNUM V CHEBU: SLAVNOSTNÍ PRŮVOD F. FEIGLA

■ Friedrich Feigl (1884–1965), původem z pražské židovské rodiny, patří k nejznámějším německojazyčným umělcům působícím na našem území, do dějin umění se zapsal především jako člen skupiny Osma, o jeho díle jsme několikrát psali. Do konce prosince vystavuje Galerie výtvarného umění v Chebu jako Opus magnum jeho obraz *Pražský průvod*, který dosud stál stranou pozornosti. Vznikl asi v roce 1944, tedy v době, když už žil malíř v londýnském exilu, a před několika lety byl zakoupen do pražské soukromé sbírky. V Chebu je nyní prezentován souběžně s výstavou věnovanou umělecké reflexi fotbalu. Jak s fotbalovou tematikou souvisí?

Výstřižek z *Daily Telegraphu* přilepený na zadní straně nese nejen údaje vztahující se k obrazu, ale i zajímavé informace týkající se fotbalu. Podle něj Feigl zamýšlel vytvořit dílo s motivem Hradčan a Karlova mostu jako svého druhu politický manifest. Nakonec se rozhodl pro „slavnostní scénu – Čechy v národních krojích slavících budoucí osvobození“. Z dalšího odstavce plyne, že v Anglii se Feigl setkal s členy „oxfordského univerzitního týmu, který na přelomu století odjel do Prahy, aby tu hrál fotbal s českým týmem, k němuž náležel. Fotbal byl tehdy na kontinentě v plenkách a Oxford zvítězil 3:0.“ Jednalo o legendární dvojutkáni se Slavii Praha a DFC Prag 28. a 29. března 1899, které má pro historii Slavie i celého českého fotbalu zásadní význam. Feigl ovšem členem Slavie být nemohl; nejspíše se s hráči Oxfordu při jejich pražském pobytu seznámil a zůstal s nimi v korespondenčním styku po celou dlouhou dobu, než ho osud do Anglie zavál natrvalo. (am)

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

Maiselova 18, velký sál

Pražská židovská obec srdečně zve na následující programy:

KÁVA O PŮL ČTVRTÉ

■ V úterý **6. prosince** zavítá na Kávu prof. **Michal Stehlík**, Ph.D. Renomovaný historik z FF UK se specializací české dějiny 20. století, spoluautor podcastu na téma moderních dějin a veřejného prostoru s názvem *Přepište dějiny* a také autor publikace *Židé na Dačicku a Slavonicu 1670–1948*.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Přípravil a moderuje Honza Neubauer. Vstup volný. Těšíme se na vás.

CHANUKA 5783

■ Po dvou letech on-line setkání vynucených epidemií covidu se v pražské Židovské radnici v Maiselově ulici koná tradiční chanuková oslava! Přijďte dne **17. prosince** od 19.30. Večerem provází Petra Ernyeiová a čeká vás pestrý program: Sefardské písně v podání Edity Adlerové, chanukové povídky přečte Arnošt Goldflam, klavírní skladby přednese Jiří Pazour, klezmer písně i Debussyho skladby zahrají i mladé talentované hudebnice Dina Králová, Johana Vítová a Tamar a Sarah Taussigovy, P. Ernyeiová zazpívá slavné muzikálové písně. Ve třetím patře zahraje k poslechu i tanci Rubin Quartet.

Vstupenky (200 Kč pro dospělé, 150 Kč pro seniory a mládež) lze zakoupit ve druhém patře ŽOP nebo v sekretariátě Lauderových škol. Občerstvení zajišťuje restaurace Šalom.

SVÁTKY SVĚTEL

V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Ve čtvrtek **22. prosince** od 16 hodin zveme do Jeruzalémské synagogy na slavnostní chanukové setkání Svátky světel. Informace o programu naleznete na straně 5.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU

ŽIDOVSKÉHO MUZEA

Maiselova synagoga

Maiselova 10, Praha 1

■ 15. 12. od 19.00: **Hana Fleková, Jan Krejča & Lenka Torgersen / Tramontana**. Koncert barokní hudby v podání hráčky na violu da gamba Hany Flekové, theorbisty Jana Krejče a houslistky Lenky Torgersen. Během koncertu zazní hudba autorů 17. století tvořících severně od Alp,

KULTURNÍ POŘADY

Mark Podwal: Chanukov svícen.

kteří se nechali okouzlit a inspirovat virtuózní italskou hudbou. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Informačním centru muzea (Maiselova 15, Praha 1), v síti Prague Ticket Office a prostřednictvím webových stránek Židovského muzea: www.jewishmuseum.cz. Vstupné 230 Kč / 150 Kč. Koncert se koná za finanční podpory Velvyslanectví Spolkové republiky Německo.

Auditorium

Maiselova 15, P 1, 3. patro

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 5. 12.: **Hrdinové s Davidovou hvězdou**. Historikové ze Spolku židovských odbojářů a vojáků Roman Štěr a Milan Kopecský představí *Sborník židovského odboje* s 61 příběhy židovských odbojářů ze zahraničního a domácího odboje i příběhy zachráněných Židů za druhé světové války.

■ 7. 12.: **Politické procesy a propaganda v Československu v letech 1948–1956**. Přednáška historika Ústavu pro studium totalitních režimů Martina Tichého připomene některé dobové skutečnosti politických procesů v Československu v letech 1948–1956. Ty sloužily nejen k odsouzení politických oponentů komunistického režimu, ale i k zastrašení značné části české a slovenské společnosti. Komunističtí propagandisté přitom užívali i antisemitské stereotypy. Večer je součástí přednáškového cyklu ve spolupráci s Ústavem pro studium totalitních režimů.

■ 8. 12.: Filmový cyklus **Válka očima dětí: Hranice odvahy**. Cyklus filmové historičky Alice Aronové představí fil-

my, jež nahlížíjí válku a perzekuci dětskýma očima. Prosincový snímek od režisérky Johanne Helgeland *Hranice odvahy* (Norsko 2020, 96 min) líčí příběh o dětské odvaze a přátelství, cesta plná nástrah a zimního dobrodružství se odehrává uprostřed nádherné severské přírody. V originále s českými titulky.

■ 13. 12.: **Tváří v tvář: Portréty ze sbírek pražského Židovského muzea**. V malbě, kresbě, tiscích i na fotografiích se ve sbírkách ŽMP nacházejí stovky známých i zcela bezejmenných tváří–podobizen vytvořených od konce 18. století do nejtemnější doby okupace, během níž byla brutálně zničena či přerována řada individuálních osudů. S vybranými portréty seznámí posluchače kurátorka ŽMP Michela Sidenberg. Přednáška je součástí cyklu 5x **OBRAZEM. Uměleckými sbírkami Židovského muzea v Praze**.

■ 14. 12.: **Avonam: Kapitoly o sionismu a trauma viny**. V rámci tradičního judaismu jen málokterá otázka vzbudila během posledního století takové kontroverze a vášně, jako otázka sionismu a přístupu k myšlence samostatného židovského státu. Ve svém zatím posledním díle se vrchní rabin Karol Efraim Sidon zabývá právě tímto tématem. O knize s ním bude hovořit vydavatel knihy Jiří Blažek.

Dílna OVK

■ 11. 12. od 10 hodin: **Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Lvíček Arje slaví Svátek světel**. Kromě vyprávění o Chanuce si děti vyrobí vlastní chanukov svícen, zahrají si chanukovou hru drejdl, ochutnají kobližky a naučí se písničku. Vstupné 70 Kč. Prohlídka: Maiselova synagoga.

JAZZOVÝ KONCERT

■ Dne **8. prosince** od 19 hodin se v sále Pálffyho paláce ve Valdštejnské ulici koná v rámci Mezinárodního festivalu jazzového piana koncert izraelského klavíristy Roye Mora, jenž v sobě nezapře typickou melodiku levantského jazzu. Info a vstupenky na www.jmw.cz.

CHANUKA

V HUSE NA PROVÁZKU

■ Dne **19. prosince** od 19 hodin se v Divadle Husa na provázku v Brně koná program ke svátku Chanuka. Nejenom o jeho historii, průběhu oslav a tradičních jídelch si přijde povídat rabín brněnské židovské obce Štěpán Menashe Kliment. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Půlroční projektové dílny:** Stejně jako v minulých letech se projektových dílen účastní i žáci 5. třídy, aby postupně poznávali způsob výuky na II. stupni. Zastřešujícím tématem je letos „cesta“ a projekt zahrnuje například dílnu Cesty psychoterapie, kterou vedou Anna Masařová a Kateřina Weberová. Jejich dílna chce zájemce naučit něco o psychoterapii i o jejích metodách. Jiří Ratajčík, Iva Ratajíková a Barbora Matějková jsou garanti dílny Hobit aneb Cesta tam a zpátky. Vytvářejí ilustrace nebo více-dimenzionální provedení ke stejnojmenné slavné knížce. Děti si vyzkoušely různé výtvarné techniky, ale předtím je příjemně překvapil „neočekávaný dýchanek“.

■ **Hledat brouka v kupce sena:** I v letošním roce se Filipovi Meszárošovi (kvinta) podařilo obhájit první místo na Juniorské vědecké konferenci, kterou pořádala Přírodovědecká fakulta UK. Svou práci popsal Filip takto: „Můj projekt Hledat brouka v kupce sena se zabývá vývojem metodiky pro automatizované určení lokalit s potenciálním výskytem dřevního hmyzu (brouka lesáka a brouka páchníka) na základě multispektrálních satelitních snímků.“

■ **Chanukový bazar:** Srdečně zveme na Chanukový bazar. Koná se **20. prosince** od 14.30 do 18.00 v Lauderových školách. ip

PŘEDPLATNÉ ROŠ CHODEŠ 2023

Česká republika: Předplatné měsíčníku *Roš chodeš* pro Českou republiku na rok 2023 zajišťuje výhradně distribuční firma SEND. Předplatné si lze objednat (nebo obnovit) on-line na portálu www.send.cz takto: vpravo nahoře zadáte do okénka „hledání“ Roš chodeš, naskočí Vám možnost objednání vyplněním formuláře. Objednat si časopis lze i telefonicky přes call centrum 225 985 225 (mobil 777 333 370) nebo zasláním e-mailové zprávy na adresu send@send.cz. Platit lze on-line kartou, převodem i složenkou, kterou SEND zasílá. Předplatné pro ČR zůstává zachováno: 480 Kč za rok; 240 za půl roku.

Objednávky předplatného v podobě PDF a do zahraničí zajišťuje redakce Roš chodeš:

Elektronicky: Roční předplatné elektronicky v PDF stojí 300 Kč. Údaje pro platbu: číslo účtu: 030031-1936511339/0800

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

u České spořitelny, a. s. (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX). Variabilní symbol: 122023; údaj příkazce: jméno předplatitele.

Evropa: Roční předplatné do Evropy stojí 800 Kč (elektronicky v PDF 300 Kč), pro úhradu ekvivalentu částky v EUR nebo v Kč je číslo účtu: 030031-1936511339/0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s.; variabilní symbol: 122023; údaj příkazce: jméno předplatitele.

Zámoří: Roční předplatné do zámoří stojí 1000 Kč (elektronicky v PDF 300 Kč), pro úhradu částky v Kč nebo ekvivalentu částky v USD je číslo účtu: 030031-1936511339/0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s.; variabilní symbol: 122023, údaj příkazce: jméno předplatitele.

Pokud si abonujete časopis v redakci (do zahraničí či v elektronické podobě), prosím, napište nám laskavě objednávku, uveďte jméno, poštovní adresu a u elektronického zaslání e-mail. Kontakt: e-mail: roschodes@sefer.cz; telefonní čísla 226 235 217; 606 733 573.

Děkujeme Vám za Váš zájem, a přeje-me vše dobré v novém roce 2023.

Redakce

KAROL FEŇVEŠ VÝBOR Z TVORBY

Vo štvrtok 10. novembra sme na pôde Múzea židovskej kultúry v Bratislave uviedli do života knihu o židovskom maliarovi Karolovi Feňvešovi (1921–2015). Svetlo sveta uzrela aj vďaka iniciatíve a podpore židovského podnikateľa a filantropa Jozefa Klementa a jeho manželky Evy.

Ako naznačuje už názov *Karol Feňveš. Výber z tvorby*, publikácia je rozdelená na dve časti. V prvej texty kunsthistorika Bohumíra Bachratého, maliara Dušana Bada a Judity Feňvešovej približujú životné osudy, ale aj názory a interpretácie diela tejto zaujímavej, no odbornou verejnosťou donedávna neprávom zanedbávanej osobnosti. Ťažiskom knihy sú však

v prvom rade početné Feňvešove obrazy.

Prezentáciu otvoril Bohumír Bachratý, autor rozsiahlej úvodnej kapitoly. Citoval slová maliarovej manželky Judity, že Karol Feňveš sa narodil v stredoslovenskej dedinke Malužiná, kde je aj pochovaný, hoci „v skutočnosti tam nikdy nežil“. Spolu s rodičmi a súrodencami sa totiž presťahovali do Budapešti, odkiaľ pochádzal maliarov otec. Tu sa muse-la rodina vyrovnáť s niekoľkými tragickými udalosťami. Smutné obdobie začalo predčasnou smrťou otca, ktorý vo veku 48 rokov zomrel na mozgovú mŕtvicu. Počas holokaustu sa skrývali u dobrých ľudí. Maliarovu staršiu sestru Evu však chytili a zavraždili v koncentračnom tábore Mauthausen. Mladšia sestra Zsuzsa zomrela na TBC a táto zá-kerná choroba paradoxne zachránila život Karolovi Feňvešovi, ktorý v čase deportácií ležal práve v nemocnici... Spolu s matkou prežili holokaust ako jediní. Možno práve opakovaný kontakt so smrťou Feňveša priviedol k záujmu o ezoterizmus i špiritizmus a ovplyvnil aj jeho maliarsku tvorbu.

Po vojne sa ako repatrianti vrátili na Slovensko, kde ešte žili matkine príbuzní. K tomuto rozhodnutiu ich viedla aj viera, že pobyt v Tatrách pomôže vyliečiť Karolovu chorobu, čo sa skutočne stalo. Matka so synom naďalej žili na Liptove. Tam ich navštívil známy židovský maliar Ernest Špitz. Keď videl Feňvešove kresby, odporúčal mu, aby sa prihlásil na novozaloženú Vysokú školu výtvarných umení. Po úspešnom absolvovaní štúdia v roku 1955 sa vrátil na stredné Slovensko. Sústredil sa najmä na zobrazovanie prírody a pôsobil aj ako učiteľ na Ľudovej škole umenia v Liptovskom Hrádku.

Bol som zvedavý, akou formou usporiadatelia uvedú knihu do života. K môjmu potešeniu nezvolili obligátne šampanské či symbolickú obriezku, ale posypali ju kamienkami z vrchu Kriváň, ktorému vo svojej tvorbe venoval osobitnú pozornosť. Aj tento detail ilustruje, že kniha *Karol Feňveš. Výber z tvorby* ponúka čitateľom myšlienkovú inšpiráciu i estetické potešenie.

PETER SALNER

Bohumír Bachratý, Dušan Bada, Judita Feňvešová: *Karol Feňveš. Výber z tvorby*. Nakl. Klemo vo Zvolene 2022. Strán 136. Cena 20 eur. Knihu možno objednať na adrese jklement@klemo.sk.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečně blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **december** slávia sviatok svojich narodenín: pani Anna Feriančíková, nar. 1.12. – 85 rokov; pani Alica Frühwaldová, nar. 11.12. – 75 rokov, a pani Zuzana Turčanová, nar. 5.12. – 59 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia a spokojnosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pani MUDr. Katarína Blatná – 72 rokov; pán MUDr. Juraj Czikk – 71 rokov; pani Katarína Engelová – 74 rokov; pán Ján Fränkl – 77 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová – 78 rokov; pán Ramon Haas – 65 rokov; pani PhMr. Oľga Horská-Hadrabová – 87 rokov; pani Dagmar Chorvátová – 75 rokov; pán Pavol Just – 82 rokov; pani MUDr. Viera Lesná – 76 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 93 rokov; pani PhDr. Katarína Podoláková – 79 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 80 rokov; pán Pavol Reich – 65 rokov; pani Agneta Schauerová – 74 rokov; pán MUDr. Peter Stanko – 76 rokov; pani Eva Švigutová – 79 rokov, a pani Eva Zobelová – 75 rokov. Oslávencom prajeme pevné zdravie a pohodu do ďalších rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **prosinci** oslaví své narodeniny: pan Jiří Berger, nar. 22.12. – 78 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 45 let; pani Olga Flasarová, nar. 16.12. – 69 let; pani Eugenia Kuznetcova, nar. 22.12. – 35 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20.12. – 47 let; pani Tat'jana Pelišková, nar. 24.12. – 67 let; pan Pavel Pisk, nar. 7.12. – 56 let; pan Ivo Rotter, nar. 3.12. – 92 let, a pani Magdalena Shira Strachová, nar. 14.12. – 48 let. Všem přejeme pevné zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslaví jubileum: pan Mgr. Tomáš Bergman – 68 let; pani Petra Frejlachová – 42 let, a pani Olga Pavlátová – 34 let. Přejeme jim vše dobré do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví narodeniny: pani Anna Kavková, nar. 8.12. – 80 let; pan Alexander Horský, nar. 9.12. – 78 let; pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 66 let, a pani Pavla Králíková, nar. 25.12. – 66 let. Přejeme jim do dalších let pevné zdraví a pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pani MUDr. Juliana Filová – 86 rokov; pani

Magdalena Egryová – 75 rokov; pán Alexander Mittelmann – 70 rokov; pani Edita Šalomonová – 99 rokov; pani Magda Zádorová – 103 rokov; pani Mária Bayerová – 84 rokov, a pani Eva Weizenova – 70 rokov. Prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **prosinci** oslaví narodeniny: pani Sára Černíková, nar. 13.12. – 31 let; pan Pavel Avraham Vrátný, nar. 17.12. – 64 let, a pan Jan Hrdlička, nar. 26.12. – 50 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 49 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 65 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 53 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 66 let; pan Stanislav Poskočil, nar. 13.12. – 88 let; pani Doc. PhDr. Lucy Topolská, nar. 31.12. – 89 let; pan Roman Majer, 28.12. – 44 let; pani Eva Poláková, nar. 9.12. – 69 let; pan Jiří Klimeš, nar. 2.12. – 47 let, a Eva Klimešová, nar. 3.12. – 10 let. Do dalších let jim přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narodeniny: MUDr. Rita Měšťanová – 59 let; Eva Šašková – 71 let, a Petr Uhel – 46 let. Oslavencům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavujú narodeniny: pani Eva Bastlová, nar. 22.12. – 91 let; pan Tomáš Dražan, nar. 12.12. – 83 let; pani Marie Konětopská, nar. 23.12. – 75 let; pani Evelina Merová, nar. 25.12. – 92 let; pan Jiří Mikuláš Moravec, nar. 4.12. – 75 let; pan Miroslav Prokeš, nar. 17.12. – 75 let; pan Otto Stern, nar. 19.12. – 96 let; pan Petr Šramota, nar. 2.12. – 85 let; pani Alexandra Štefanová, nar. 23.12. – 75 let, a pani Michaela

Vidláková, nar. 30.12. – 86 let. Přejeme vše nejlepší a pevné zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 30. října zemřel ve věku 98 let pan Nathan Kahn. Se zesnulým jsme se rozloučili 1. listopadu v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrono livracha!*

S lítostí oznamujeme, že 4. listopadu zesnula ve věku 99 let paní Karla Reková. Se zesnulou jsme se rozloučili 7. listopadu v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. *Zichrona livracha!*

Je naši smutnou povinností vám oznámit, že o šabatú odpoledne 12. listopadu zesnul pan Ing. Mark Polevoj, ve věku nedožitých 90 let. Se zesnulým jsme se rozloučili 14. listopadu v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze. Nechť je jeho duše přijata do svazku věčného života.

Zichrono livracha!

Vzpomínka

Rádi bychom s láskou vzpomněli paní Ivanu Jurečkovou, zakládající členku B'nei B'rith Renaissance Praha, dlouholetou členku reprezentace ŽOP a zástupkyni organizace Claims Conference, která obětavě pomáhala žadatelům o odškodnění v rámci této organizace. 2. prosince 2022 tomu je rok, co nás opustila. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pani MUDr. Zuzana Červeňáková – 67 rokov; pani Zuzana Frlíčková – 58 rokov; pán Marcel Izrael – 45 rokov, a pán Bernard Lichtig – 75 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie a hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 29 let, a pani Alice Sikytová, nar. 5.12. – 58 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **december** oslavuje svoje narodeniny pani Soňa Melkusová – 79 rokov. Prajeme jej hlavne pevné zdravie a pohodu do ďalších rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví narodeniny pani Mgr. Liana Novotná, pani Helena Klimentová, pani Veronika Rečková a pani Jitka Meserszmidová. Jmenovaným přejeme pevné zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ÚTOKY V JERUZALÉMĚ

Dne 23. listopadu vybuchly na dvou rušných autobusových zastávkách u vjezdu do Jeruzaléma bomby. Při útocích byl zabit patnáctiletý student ješivy, dvacet dalších lidí bylo zraněno. Byl to po dlouhé době atak provedený výbušninou, nikoli nožem nebo najíždějícími auty jako v několika minulých letech. K útoku se sice nikdo nepřihlásil, ale hnutí Hamás a skupina Palestinský islámský džihád teroristům blahopřály.

O den později zatkla policie jednatřicetiletého Palestince z Pásma Gazy, který měl pracovní povolení pro izraelské území a plánoval jiný útok. Izrael od června zvýšil počet pracovních povolení pro Palestince z Gazy na celkových 14 tisíc, ministr obrany Benny Ganc plánoval vydat celkem 20 tisíc povolení ve snaze ulehčit omezení pro obyvatele pásma; nyní prohlásil, že útočníci, kteří pracovní povolení zneužívají, ohrožují živobytí svých spoluobčanů v Gaze.

MISTROVSTVÍ V KATARU

Až do 18. prosince probíhá v Kataru mistrovství světa ve fotbalu, šampionát, který sklízí kritiku kvůli samotnému (díky úplatkům získanému) výběru hostitelské země v klimaticky nevhodných podmínkách, kvůli tisícům zahraničních dělníků, již zahynuli při stavbě areálu, kvůli ničení životního prostředí a porušování lidských práv. Katar nemá diplomatické vztahy s Izraelem a Izrael na turnaji nehraje, nicméně organizátoři umožnili vstup izraelským fotbalovým fanouškům, kteří mohou přilétat přímými spoji z Tel Avivu. Izraelské ministerstvo zahraničí nicméně vydalo instrukce, jak se v zemi chovat – Izraelci, kteří si turnaj nechtějí odepřít, především nemají příliš dávat najevo svou identitu. Podstatnou část hostů tvoří fotbaloví nadšenci z muslimských, židovskému státu nepřátelských zemí v čele s fanoušky z Íránu, země zmítaná mohutnými protesty. Několik ostrých verbálních útoků již zažili izraelští sportovní novináři, kteří mají na mikrofonech nápisy v hebrejštině.

POMOC UKRAJINSKÝM ŽIDŮM

Ukrajinu čeká tvrdá a kritická zima, způsobená válkou a ruskými útoky na základní civilní infrastrukturu. Na pomoc místním Židům, jichž je dle odhadu na

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: *Sedm drejdlů a jeden žalud*, 2018.

dvacet tisíc, organizují americké a mezinárodní organizace a hnutí Chabad Lubavič humanitární pomoc. Jedná se především o dodávku generátorů elektřiny, ale také dřeva na topení, jídla a hygienických potřeb. Synagogy a židovské komunity se staly centry, v nichž se pomoc distribuuje a lidé se v nich mohou ohřát. Organizační a finanční pomoc získávají i ti, kdo chtějí odjet do Izraele.

RUMUNSKO POVOLILO ŠCHITU

Rumunské úřady přijaly zákon, který uznává rituální porážku, šchitu. Tento krok uvítali tradiční Židé v Evropě, kteří dodržují pravidla košer stravy, i Konference evropských rabinů. V současné době je o to důležitější, že před rokem Soudní dvůr Evropské unie podpořil zákaz jak židovské, tak muslimské rituální porážky v části Belgie; tento typ porážky je zakázán také v Dánsku, Švédsku, Finsku, Estonsku a Slovinsku. Židovští a muslimští představitelé se proto snaží lobbovat, aby se úřady EU tématem nadále zabývaly.

SYNAGOGA POD ANDAMI

Městečko San Martín de Los Andes na úpatí And u jezera Lácar v argentinské Patagonii je oblíbeným cílem turistů. Nyní svou nabídku ještě zpestřilo,

neboť v něm byla otevřena synagoga, první v historii místa. A současně se jedná o první novou synagogu v celé Argentíně, která není spojena s hnutím Chabad Lubavič, jinak v zemi velice silným. V nové synagoze se vedou bohoslužby v konzervativním duchu, účastní se jich místní Židé (zdejší komunita čítá na 150 lidí) i turisté. Jedná se o nevelkou budovu, která se nachází v centru města.

PÁTÝ DÍL INDIANY JONESE

Do kin se příští rok vrátí oblíbený snímek o dobrodružstvích archeologa „Indiány“ Jonese. Jedná se již o pátý díl a protagonista, ztvárněný tradičně Harrisonem Fordem, se v něm načas objeví v roce 1944 a bude bojovat (stejně jako v prvním a třetím díle) s nacisty, kteří se pokoušejí zmocnit biblických artefaktů. Jinak se ovšem pátý díl odehrává v šedesátých letech 20. století. Poslední část série již nerezíruje Steven Spielberg, ale na výrobě snímku se podílí.

VÝSTAVA

O STOVCE NEDOROZUMĚNÍ

Od konce listopadu je ve vídeňském Židovském muzeu přístupná výstava o stovce nedorozumění „o Židech a mezi Židy“. Netýká se antisemitských projevů, ale historických, sociálních a uměleckých stereotypů, jako jsou například představy o „židovské učenosti“, o „židovském smutku“, a věnuje se i opačnému jevu, než je nepřátelství k Židům – romantizující idealizaci všeho, co se jakkoli může týkat židovství. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodeš*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 12. 2022.

Cena 30 Kč (1,20 €)